

METAFORUM

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

M E T A F O R U M

NORSK MAGASIN FOR FAMILIETERAPI

Medlemsblad for Norsk forening for familierapi NFFT

Utgis normalt i ca 1000 eks. fire ganger pr. år (januar, april, august, november)
med deadline den 1. i måneden før planlagt utgivelse (for augustnr.: 1. juni).

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI,

Markveien 23, 0554 Oslo, Tlf: 22 71 75 05 fax 22 71 84 65,

Mail: nfft@nfft.no Bankkonto: 7874 05 96348 *

Daglig leder: Pål Abrahamsen, webside: www.nfft.no

METAFORUMS REDAKSJON:

Kari Yvonne Kjølås Vestre Viken HF, Psykiatrisk Klinik, Poliklinikken (PUT) Avd. for rus og psykiatri. Haugesgt. 89 A, 3019 Drammen. Tlf: 32 86 17 00 900 979 96 fax 32 86 17 01
Mail: kariyk@online.no / Kari.Yvonne.Kjolas@nfft.no

Pål Abrahamsen Seilduksinstituttet AS Markveien 23, 0554 Oslo
Tlf: 22 71 75 05 / 95 22 26 04 fax 22 71 84 65
Mail: Pal.Abrahamsen@nfft.no

Hilde Ingebrigtsen Aker familiekontor, Smedgt. 49, 0651 Oslo
Tlf. 950 67 545 Mail: hildeing@yahoo.com

STYRET:

Leder: Marianne Bie

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, Seksjon for familievern,
Postboks 8113 Dep., 0032 Oslo,
Tlf.: 46 61 51 38 / 91 82 83 65.
Mail: marianne.bie@nfft.no

Bente Barstad (styremedlem / nestleder)

Familieavdelingen Modum Bad, 3371 Vikersund
Tlf.: 32 74 97 55 / 918 49 236 fax 32 74 97 97
Mail: bente.barstad@nfft.no

Allan Ettrup Hansen (styremedlem / webansvarlig)

Tyrili Oslo, Normannsgate 47, 0655 Oslo Tlf: 97 72 42 68.
Mail: Allan.Ettrup.Hansen@nfft.no

Arne Kallekleiv (styremedlem / medlemsansvarlig)

Bufetat, Fosterhjemstjenesten fagteamområde Sandvika
Lokketangen 10 B, 1337 Sandvika, Tlf. 950 72 404
Mail: arne.kallekleiv@bufetat.no / arne.kallekleiv@nfft.no

Jannicke Walther Tindberg: (styremedl.)

Østensjo familiekontor Pb. 45 Boler 0620 Oslo Tlf.: 915 57 508
Mail: jannicke.walther.tindberg@nfft.no

Siv Merethe Myhra (varamedl.)

Familienheten Borgestadklinikken BA, Postboks 1 3701 Skien.
Tlf.: 35509100/99276618
Mail: Siv.myhra@borgestadklinikken.no / siv.myhra@nfft.no

Sverre Chr. Thoresen (varamedl.)

Sykehuset Buskerud hf. BUPA. Ungdomsenheten,
Valbrott 23, 3024 Drammen. Tlf.: 32 86 19 61 / 957 96 629
Mail: sverre.chr.thoresen@nfft.no

Jarle Svardal (varamedl.)

Asker BUP, Sykehuset Asker og Bærum, Vestre Viken HF
Postboks 83, 1309 Rud . Tlf: 67 50 20 61 / 98 8283 78
Mail: jarle.svardal@nfft.no

Forside: Tegning: Pablo Picasso: *Circle of friendship*, 1961

Medlemskap i NFFT

kr. 650,- pr år.
Inkludert i prisen er 4
nummer av tidsskriftet
FOKUS PÅ FAMILIEN
og 4 nr. av medlemsbladet

Metaforum

samt rabatter på
foreningens og andre
arrangementer.

Bankkontonummer øverst
på denne siden *

ANNONSER TIL METAFORUM

Vi tar gjerne mot
annonser om det
som skjer innen
fagfeltet, som kurs,
seminarer, ledige
stillinger, nye boker
viktige begivenheter
m. m.

Prisene er:

¼ side kr. 1000,-

½ side 2000,-

1/1 side kr. 4000,-.

For fargeannonser
kommer et tillegg
på 500,- pr. annonse.
Annonser for kurs
med rabatt for NFFTs
medlemmer er gratis.
Annonser som settes i
bladet kommer gratis på
websidene, om ønskelig.
Annonser kun på web:
Kr 2000,-.

Send teksten på
e-post til redaksjonen.
Frister og adresser står
øverst på denne siden.

"Kartet er ikke landskapet og navnet er ikke det navngitte" — (Gregory Bateson)

Fagfelt utvider seg og innskrenker seg. Så også vårt eget, familierapien. I syttiårene vokste det fram mange nye tankemodeller basert på guruers nye "skoleretninger". Begrepene ble laget av dem som sto fram - og husket av oss andre: Sosialkonstruksjonismen, systemisk forståelse, Milanomodellen, strategiske og strukturelle tilnærminger ...

I de kreative tiårene som fulgte kom det fagblader som fanget opp og beskrev denne virkeligheten. Blant disse var det amerikanske "Family Therapy Networker," et blad som skilte seg ut med en viss "populær stil" der man tillot seg å gå ut over den strenge rammen som kreves av et "vitenskapelig tidsskrift". Bladet ble etter hvert vel ansett, var et diskusjonsforum, et sted hvor guruer ble intervjuet og uttrykte sine ulike oppfatninger osv. Nesten som Metaforum er i dag, eller i hvert fall slik vi ønsker at det skulle være, med plass til referater fra hva folk har sagt, hva de mener og hva som er likheter og forskjeller – i tillegg til fagartikler på mer tradisjonelt vis.

Vi har fortsatt våre guruer - som står fram i feltet og som utvikler det videre, men de er blitt mange og det er vanskelig å holde full oversikt, slik vi kunne før i et spirende fagmiljø.

Det nevnte amerikanske bladet skiftet for en del år siden navn til "Psychotherapy Networker". Redaktøren, Rich Simon, begrunnet navneskiftet med at det ikke var så lett å skille familierapi fra mange andre former for psykoterapi, og at det første navnet lett ville kunne bli begrensende. Og på mange måter er dette et åpenbart uttrykk for at tidene skifter. Det har skjedd også i NFFT. På generalforsamlingen i februar 2007 ble det vedtatt at formålsparagrafen i foreningen skulle utvides til "å utbre kunnskap om, og skape anerkjennelse for familierapi og systemisk praksis." Ikke lenger bare familierapi.

Ser vi på utdanningene innen familierapifeltet kan det være forskjellig hva som skal tas med som "pensum", altså hva som anses å være "god latin". Fortsatt kan det se ut til at de ulike retningene ofte kobles direkte til gurunavn - og at dette i litt for stor grad skifter med hvem som legger opp studiet og hvem som underviser og formidler retningene.

Dette ble også tydelig på Vetre i år, der våre venner fra Danmark, plenumsforeleserne Anette og Allan Holmgren, to mennesker med gode og kløktige hoder skrudd fast på toppen av seg, forteller oss bl.a. om egne og klienters opplevelser og om hvordan nåværende hendelser kobles til mye som har skjedd før – nesten som i psykoanalytisk behandling: *What comes to mind?* Begge sa: Vi lar oss ikke stenge av hva det systemiske tankesettet har lært oss, hva vi skal si og tenke, vi vil utvikle våre egne tanker. De har funnet at *traumer* kunne være et bedre og nyttigere fokus enn systemer i *relasjonsarbeid*. For utdyping av dette, se formidlingen fra åpningsplenum på Vetre.

Vi i redaksjonen formidler gjerne noen av de viktige tankene som kom fram på årskonferansen vår på Vetre. Og selvsagt også andre tanker fra andre sammenhenger. For om feltet skifter retning og innhold fra tid til annen, så er fremdeles noe av det aller viktigste kommunikasjonen og det interpersonelle.

Vi er glade for og stolte over at det kan lykkes å videreføre en tradisjon hvor folk nettopp kan møtes noen dager, dyrke det faglige og mellommenneskelige mangfold, og hvor vi kan legge fram tanker og arbeid for hverandre – og bli møtt med respekt. Hvor det er plass til stadig nye hoder (og kropp) i et fargerikt fellesskap. Dette interessefellesskapet, som NFFT representerer, består nå av over tusen medlemmer med stor spredning både når det gjelder faglig bakgrunn og arbeidsfelt – og med systemteori, narrativ tilnærming og familierapeutisk tenkning og praksis som samlende grunnlag.

Kos dere med bladet!

Hilsen oss i redaksjonen

Hilde

Pål

Kari Yvonne
Ansvarlig red.

LEDEREN HAR ORDET:

Marianne Bie

FERSKE INNTRYKK FRA VERDENSKONGRESSEN I BUENOS AIRES

XVIII World Congress IFTA

Buenos Aires, Argentina 17. – 20. mars 2010

” Med tangosko i bagasjen og Buenos Aires i hjertet ”

Det var
en lang
reise for
å

komme til IFTAs verdenskongress i Buenos Aires, 17 timer i luften. Så var da også kulturforskjellene store fra Norge til Latin-Amerika. I Buenos Aires er det sommer nå. Solen skinner og gatene rundt San Telmo er fulle av markeds-boder og det er tett av vandrende mennesker. Tangomusikere spiller, gatedansende par danser for forbi-passerende og man kan få tatt bilde av seg selv med en litt slitt tangokavaler.

Her får man kjøpt alt fra antikke lysekroner til solbriller og klær eller håndlagde smykker med den argentinske nasjonalsteinen Rosa del Inca.

Når kongressen starter har det samlet seg deltakere fra 36 land. Fra Norge er det kommet 18 deltakere. Sammenlignet med verdenskongressen i Oslo i 2000 er dette en liten kongress, ca 400 deltakere, men med et vell av workshops. Jeg velger å delta på en fra Colombia, der den vakre naturen vises på film, men de tar også med klipp fra TV-sendinger der vold forherliges i beste sendetid. Dette bekymrer familierapeutene med tanke på barn og unge. Vold blir en naturlig overlevelsesmekanisme. Jeg går også på en workshop som tar for seg hvordan det jobbes for gatebarna i Buenos Aires.

Det er bygget kulturhus for barna mange steder i byen. Her er det ansatt kunstnere som jobber under veiledning av terapeuter. Gjennom musikk, drama og maling får barna uttrykke seg og ta i bruk egne ressurser.

Like utenfor hotellet ser vi noen av de mange gatebarna. Det gjør inntrykk når den unge gutten kommer bort til utekafeen der vi sitter og ber om å få det som er igjen på tallerken. Det får han og løper lykkelig videre. Om han var bruker av kulturhusene vet jeg jo ikke...

I en plenumssesjon snakker Kenneth Hardy om hjem, hjemløshet og håp. I en verden der sms og internett gjør det mulig å kommunisere med mange hele tiden oppstår det en følelse av hjemløshet. Han introduserer metaforen ”hjemme” som et psykologisk rom der man kan være til tross for opplevelse av hjemløshet i den fysiske verdenen. Mange snakker om å være mellom kulturer med tilhørighet i flere land og en leting etter identitet og å høre til. Temaet for denne konferansen er ”Global sharing in a challenging time”. Nordkalottprosjektet ”vårt” er sterkt representert med fire workshops, noen i samarbeid med terapeuter fra Latin-Amerika. Dette er frukter av samarbeidet som Tom Andersen var med på å etablere. Det var fint å oppleve at det vokser og gror i sporene etter Tom

og at Nordkalottprosjektet med ideene om reflekterende prosesser og nett-verksarbeid har slått rot både i organisering, arbeidsmåte og tenkning.

Noe av det jeg vil huske fra dagene i Buenos Aires er alle samtaler med terapeutkolleger fra Norge og verden for øvrig - samtaler med refleksjoner over det vi hørte og så, deling av egne erfaringer og fortellinger fra arbeid i ulike setninger.

Jeg vil også huske Milonganene (dansestedene) som fantes over hele byen og var aktive hver eneste kveld. Takk til terapeutkollegaen som tok meg med og fortalte om kodene rundt dansen. Her sitter menn og kvinner gruppevis. Kvinner med vakre kjoler og høye hæler, menn med karakteristiske tangobukser og fargerike skjorter, stadig søkende med blikket etter neste dansepartner. Små tegn og signaler, og vips - så er de på gulvet sammen i den sensuelle dansen.

Jeg prøvde å gå på tangoklasse en ettermiddag på den berømte, gamle, ærverdige "Confiteria Ideal" ved hovedgaten.

Confiteria, som betyr konditori, har man i første etasje og så tango i annen. Rundt dansegulvet er det bord med røde duker, tangomusikk over høyttalerne og "professorer" som underviser i grunntrekk og mer avansert dans. Det tar tid og masse øvelse å lære tango. Svært inspirert av både kongress og tango er jeg kommet hjem med fire par vakre, høyhælte tangosko i bagasjen og Buenos Aires i hjertet.

MB

Bilde på forrige side: Marianne på Plaza de Mayo. Her demonstrerer hver torsdag mødrene til de som forsvant under militærregimet 1976-83. De krever svar på hvor deres sønner og døtre er blitt av.

I bakgrunnen: Casa Rosado presidentpalasset, med balkongen der Juan og Eva Peron har talt til Argentinerne. Her ble blant annet filmen "Evita" spilt inn, der "Don't cry for Me Argentina" ble fremført av Madonna.

Mer fra IFTA-kongressen i Argentina i senere utgave av Metaforum.

Vi tar også gjerne imot innlegg fra andre deltagere fra Norge / Norden.

Red

✓ **Vi minner om:**

EFTA PARIS 2010

7th Congress of the European family Therapy Association EFTA
Paris, Frankrike 29. – 31. oktober 2010.

Kongressen arrangeres på Palais de congrès.

For påmelding se web-side: www.eftaparis2010.com

Eller via www.nfft.no

NOEN GLIMT

Thomas og Kirsti Haaland

Pål Talberg og Jaakko Seikkula

Guess who -

Inger Ulleberg i samt med W.sh.holder Solana Orlando fra Casa de Cultura Chicon de la Calla, Buenos Aires

Rolf Sundet, Kirsti Haaland, Else Haavik, Asta Myhre

Asta Myhre, Rolf Sundet, Eva Kjellberg, Magnus Hald

Foto. MB

NFFTs årskonferanse 3.-5. februar 2010 på Vettre:

UBUNTU -"I am – because You are"

Fra åpningsplenum

Formidlet av *Hilde Ingebrigtsen*.

Februar og tid for Vettrekonferanse nok en gang. Det er godt å være i "fagfamilien", kjenne tilhørighet, bekreftelse og samskaping, hente nyttige begreper, inspirasjon og forståelse fra verden utenfor, og kunne ta med oss denne type erfaringer som referansepunkt når vi skal tilbake til vår hverdag. Forventningsfulle, snakkende, hilsende og smilende trekker vi inn i plenumssalen på Thon Vettre Hotell. Nærmere 170 medlemmer er samlet til NFFTs årskonferanse – med foredrag, workshops, systemiske dialoger, deilig mat, underholdning og sosialt samvær. Det er slektsstevnet for familie-terapeuter i 2010.

UBUNTU i plenum:

NFFTs leder Marianne Bie ønsker nye og gamle medlemmer og nordiske gjester velkommen til Vettre og introduserer årets tema via en åtte minutters filmsnutt om det sørafrikanske begrepet Ubuntu. Lyset i salen slukkes. Vi er i Sør-Afrika: *Ubuntu er en livsfilosofi – en måte å leve på som er tilstede i alle mennesker. Det handler om en måte å samskape relasjoner, en delekultur.* En kvinne sier det slik: "Jeg må gjøre mot andre det jeg ønsker de skal gjøre mot meg. Jeg må ikke tillate min nabo å gå sulten og tørst, nekte å gi ham vann om han trenger det." Glede og feiring skal også deles. Ubuntu starter i det små og utvider seg. Det handler også om å ta vare på jorden, beskytte planeten slik at den kan gis videre til neste generasjon. En annen sier: *"Ubuntu er å bringe medfølelse (compassion) inn i en fargerik hverdagspraksis."*

Etter at Marianne har gitt oss denne korte, stillferdige og meningsmettede introduksjonen, er det nok mange som undrer i sitt stille sinn; hvordan blir det å ta i mot Christine Koht nå?

Det var ingen grunn til bekymring.

Christine Koht entrer salen som et strålende fyrverkeri i alle regnbuens farger, og har oss i sin hule hånd etter få minutter, der hun marsjerer frem og tilbake i røde

Marianne Bie ønsker velkommen

Christine Koht i åpningsplenum

støvletter, svart glitter ”badehette” og flerfarget kjole. Med varme, kjærlighet, intensitet, ”fandenivoldskhet” og total tilstedeværelse her og nå samskaper hun en energi som bølger i salen. Glede, bekreftelse, og utfordringer. Ikke et sekund mister hun fokus på det hun ønsker å formidle, tross mange bisetninger og assosiasjoner som fyller oss med fryd. Hele kroppen er formidlende, ikke bare ordene. Fyverkeri må oppleves, men jeg våger noen løsrevne smakebiter, i håp om at du som leser får en liten medopplevelse: Hun ser ut over forsamlingen, favner oss med sine åpne armer og sier: Jeg føler jeg har kommet hjem, jeg elsker familieterapeuter - dere trengs. – Hvem er stat og kommune og hvem er privat her? (Forsamlingen er med fra første øyeblikk) -- Når jeg reiser rundt og snakker med mennesker ser jeg at dere trengs. Folk har liten affektbevissthet, *vi lærer at det er viktig å være seg selv – det betyr egentlig: vær litt mer som meg – ikke så mye deg selv.* Min store idè er at følelser og kommunikasjon må inn i skolen som fag. Fremtiden handler om samhandling. Da er affektbevissthet kjempeviktig. Ledere i dag bruker halvparten av sin arbeidstid på de ”varme” konfliktene. Det handler om budskap som formidles subtilt, ikke det du sier, men måten det sies på, og alt det andre som uttrykkes med minespill og kroppsspråk. Det uangripelige. Derfor fastslår jeg: *Form er innhold.* Min form er innhold – jeg får gode tilbakemeldinger fra 9 av 10, 1 kan bli veldig sinna! Jeg har tenkt at jeg måtte luke vekk alle feil – hele livet har jeg holdt på med det. I den alternative terapi-verdenen er målet å bli fullkommen. Det kunne ikke jeg bli. Så møtte jeg Sissel Gran, og lærte meg å akseptere meg selv. Dere kjenner henne, hun er familieterapeut. Jeg anser dere som en en klump av familieterapeuter, derfor er jeg hjemme her. – Jeg jobba lenge med å romme intensiteten og engasjementet mitt. - Rekk opp hånda de som syns de får for mye ros? (Forsamlingen er nå helt ubuntu – vi er fordi Christine Koht er, fordi hun deler så raust av seg selv, blir vi en rausere gjeng).

– Nå skal dere få et råd av meg: Jo mer du gir – Jo mer får du! Hun demonstrerer ved å gå bak sceneteppet, og rope til forsamlingen: Ta vel i mot Koht hos familieterapeutene! Vi jubler og klapper, latteren bølger som den aldri har gjort på et plenum på Vetre! Vår alles ”pater familias” Pål Abrahamsen får også prøve å bli hilst jublende velkommen. – Da jeg jobbet med Jan Johansen-programmene (NRK) lurte jeg på om maten var god, og fikk til svar: ”Jo, ellers hadde jeg ikke et den. *”Tenk hvor lenge vi skal være dode, hvor kort tid vi har til å rose og bekræfte hverandre.* Noen tenker at jo mer man roser jo mindre er det verdt. Det er interessant med dem som kniper på rosen – dere har sikkert sett dem – de utvikler en slik anusmunn (hun demonstrerer mens hun snakker). Alt snurper seg! Jeg er interessert i et rausere samfunn, derfor sa jeg ja til å sitte i det nye likestillingsutvalget som ministeren har utnevnt. Hun gir oss en ”grunnpakke i ros”: En rekke positive utsagn kommer opp på lerretet, vi skal veksle på å si annenhver setning til hverandre – og forsamlingen har nå ”tatt av” og koser seg. (I løpet av de to dagene, skal vi mange ganger høre setningen: Herregud, som jeg elsker deg, sagt med åpne, omfavnende armer og trillende latter). – Det sies at vi lever av oljen i Norge, men oljen står bare for 23 % av verdiskapingen. Det sies at vi må gjøre det bedre i skolen, bedre i alle næringer. *Utfordringen er ikke bare å gjøre alle ting bedre, men også og ha med det litt teite. Det er fordeler med feil også.* Takket være den hjelpen jeg har fått, så kan jeg leve av mine feil. Det er ikke verst, sier hun flørtende og smilende til oss, og avslutter med et feiende: ”Jeg er så glad for at dere finnes!!” Som løftet i en bølge av varmende energi går vi glade og delende ut til pause. Vi er ubuntu tilstede på Vetre i 2010.

Allan og Anette Holmgren

Tilbake i plenum hilses ekteparet Allan og Anette Holmgren, fra DISPUK - Danmark, hvor både Allan og Anette er direktører,

velkommen til Vetre. Begge kjente og kjære psykologer for mange i NFFT. De har valgt å snakke om

Traumer

Anette takker for invitasjonen og forteller at det er ikke så ofte de to får rom til diskutere syn og ideer på det de jobber med. Hun understreker at disse ideene er ikke "ferdigtenkt", de er i prosess – traumemetaforen har gitt mening, både for dem selv og pasientene deres, i forhold til hvordan traumer infiltrerer livet. Arbeid med traumer er den mest meningsfulle delen av hennes arbeid. De siste 5-6 år har hun sett mye inn i traumemetaforen. Det handler om levende erfaring som har betydning i livet. *De viktige erfaringene har alltid en respons i oss som er koblet til verdiene vi har.* Det handler om hendelser i ens liv som har vært skjellsettende, sier Allan. Noen husker lukter, andre stemninger, noen husker lyder andre "ser" bilder fra hendelser. Jeg gjenskaper meg selv gjennom tale. Hvis jeg ikke taler kan jeg ikke merke at jeg lever. Ekteparet Holmgren ser utover forsamlingen. Allan refererer til Whitaker som på 70-tallet da han reiste rundt, sto foran forsamlingen og sa: - Gi meg et spørsmål så jeg kan komme i gang. Denne samtalen mellom han og Anette er forberedt, men den er ikke planlagt i betydningen manuskript, power point med teorireferanser og regi. Anette griper fatt i ordet teori, og sier: - *Hvis jeg ikke kan gjenkjenne gjennom mine erfaringer, merke noe i kroppen i forhold til teori, kan jeg lese igjen og igjen uten å forstå.*

Min tilgang til forståelse går gjennom min erfaring, vel vitende om at mine erfaringer ikke er de samme som de jeg skal snakke med har. Anette gir et eksempel på en egenerfaring fra traumelandskapet: Som 14 åring var hun sammen med venninner på vei hjem med toget fra et idrettsstevne. Idet de gikk forbi en kupé sa en ung tysk mann: Ach – schöne Mädchen. Jentene fniste som 14 åringer gjør, og idet hun gikk forbi med strålende øyne, sa han: Nicht du, du bist hässlich. Voksne, vakre Anette står der

Anette og Allan Holmgren

foran oss, vi beveges, og hører henne fortelle at jorden forsvant under føttene i det sekund. Skammen var total, opplevelsen brente seg fast i hennes bevissthet og ble et ømt punkt.

Ofte tenker vi at traumer bare handler om store katastrofer som brann, jordskjelv og tsunami. Men kanskje er det hverdags-traumene, fra barndom og ungdom som får størst identitetsformende virkning, noen ganger begrensende for selvfølelsen andre ganger utvidende, tenker jeg.

Alle har slike eller tilsvarende hverdags-traumer. Som terapeut er det viktig å huske på at du ikke skal forsøke å overbevise noen om at virkeligheten er annerledes enn det de opplever. Allan forteller at han kommer fra en Jehovas Vitne familie, med alt hva det innebærer av forskjellighet for barn fra deres jevnaldrende. Tørt sier han at foreldrene nok var blitt trette av å oppdra barn (de var mange) da han kom. Han minnes at de eldre søsken fikk juling, - mens han som yngst ble fredet. Som femåring gjennomskuet han foreldrene. I skolen fikk han en fornemmelse av skam (hvis det ble snakket

om JV) og gjemte seg på ulike måter, selv om han aldri hørte noe nedsettende fra venner eller venners familier. Likevel var det en daglig fornemmelse av å være utenfor. Selv fant han en friplass i musikken, - noe vi ikke minst opplevde på Nordisk Kongress i Bergen i fjor sommer. Hverdagens små, men ofte definerende traumer finner ofte sted i barns liv. En hvilken som helst liten bemerkning (så tynn du er, det var da noen runde kinner, nå er du blitt for tykk) kan bli avgjørende for vår *sense of self*, vårt indre referansepunkt. Michael White sier at - *traumet bidrar til nedvurdering av det mennesker tillegger verdi*. Det handler om å få følelsen av å være forkjær. Vi kan ikke atskille oss selv fra de verdiene vi har. Vi blir verditraumatisert når vi stadig utsettes for avvising av det som betyr noe. For barn betyr det at de ikke utvikler et indre referansepunkt som veiledning i livet. Hva skjer hvis vi ikke kan spørre innover? Da kan man kun *reagere*, men ikke *agere*, og dermed ikke skape. Verden er noe som skjer med deg, ikke noe du kan ha innflytelse på. *Traumer fjerner vår fornemmelse av å kunne agere selv, ha noe å si*. Hvis en liten jente som har vært utsatt for overgrep skulle ta til seg det hun hadde vært utsatt for, ville verden bli utrygg, for da kan onde ting skje, sier Anette. "Mestringsstrategien" blir å gjøre seg selv ond (fordi jeg er sann og sann skjedde det, det er min skyld), da kan verden bli trygg. Traumat får en parasitt-tilværelse i ens liv. Traumer er som blåmerker eller sår. Vi reagerer alle når vi rammes i de ømme punkter. Man lærer "å late som ingenting", og da lager man distanse.

Vi har oppgitt det systemiske tankesett, men ikke relasjonsarbeidet, sier Allan Holmgren. Hva? Er det en av de fremste systemtenkerne i Skandinavia som sier dette, nærmest i en bisetning, tenker undertegnede. Er det flere enn meg som hørte det? Han fortsetter: Det er bestandige kløfter mellom intensjon og handling (jfr "should I stay or should I go"). I relasjoner eksisterer kun de bestandige kløftene

mellom intensjoner. Virkelig modenhet er å være i verden på den måten og med det alvor hvormed barn leker, den er skapende. Traumer stopper bevissthetsstrømmen.

I traumearbeidet må man skritt for skritt etablere et trygt sted å være for "slik jeg er". De som er traumatisert har fornemmelse av ikke å være god nok. Derfor er det viktig å finne hva som er verdifullt for den personen, være i vedkommendes bevissthetsstrøm, ikke retraumatisere ved forkjære spørsmål. Det handler om å kjenne seg bekreftet, ikke anerkjent. Det handler om den stille bekreftelse, slik at de traumatiserte klarer å være der. En lærer som er kronisk depressiv etter å ha opplevd en påkjørsel av en liten gutt, lever i et ekteskap, hvor ektefellen stadig sier: Det er deg det er noe galt med. Små daglige doser av nedvurderinger opprettholder traumat. Traumets effekt er oftest depresjon og angst. *Alfa og Omega i traumebehandling handler om å gjenopprette en følelse av verdi*. Hukommelsesteori snakker om et jeg og et meg. "Jeg vet at det var jeg, men jeg var ikke meg selv." En slik opplevelse fjerner personen fra egne verdier.

Traumearbeidet har med å gjenetablere fornemmelse av *sense of self* – et meg. Et traume kan utslette deler av hukommelsen. Det beskrives ofte metaforisk som "jorden forsvant under bena mine" eller "det var som å havne i en brusende foss". Trauma er kroppslig. Hvis terapi er bra kan terapeuten se det som fortelles og pasienten kan fornemme at terapeuten gjør det, sier Anette.

I 2008 skrev Michael White: "Når traumatiske erindringer invaderer hverdagsbevissheten er resultatet ofte en atskillelse av de to sidene av bevissheten. Koblingen av bevissheten oppheves. Man har ikke lenger et utsiktspunkt i nåtiden hvorfra det mulig å ha bevissthet om at det man opplever strømmer fra et annet tidspunkt i ens liv." Du kan ikke arbeide med mennesker når de befinner seg følelses- og opplevelseshatt midt i den brusende fossen. De må opp på land, så kan man sammen se på elven og fossen. Det er viktig av traumer adresseres, at de

tales om, fordi de kommer stadig igjen i ulike forkledninger.

Allan skyter inn: Og noen ganger må man konstatere med Jack Nicholsons tvangsnevrotiske rollefigur "This is as good as it gets." Et menneskes verdi ligger i det det kan gjøre, og enhver handling vi gjør er forbundet med verdier. Det mennesker gjør er veien til hva det legger verdi. Maturana sa i sin tid at mennesket er et autopoietisk system. Den franske filosof Deleuze sier, at ethvert begrep refererer til seg selv. Vi sier at enhver forståelse må gi mening. Det er meningsbegrepet som er familierapiens sentrale begrep.

Mennesker kommer til oss når deres meningsskapelse og forståelse ikke lenger virker. Det å oppleve større eller mindre traumer er del av den menneskelige eksistens. Anette forteller små historier som belyser hverdagstraumer, og flere enn meg sitter nok der og går inn i sitt eget refleksjonsrom.

Barbara Weingarten snakker om de små ting som skjer her og nå "common chocks" – vanlige sjokk, som når hun er på tur med barnebarnet og de ser en far slå sitt barn, og barnebarnet umiddelbart vil hjem, og sier på hjemturen med hånden godt i bestemors hånd: "Man skal ikke slå barnet sitt". Anette mener at vi mangler et sosialt språk når vi ser noen blir traumatisert. Når barn opplever det setter det seg i kroppen. Det er viktig å sette ord på slike hendelser, hvis våre spørsmål ikke passer, vil barn svare nei. Allans og Anettes datter kom en dag hjem fra skolen og hadde opplevd en nedverdigende situasjon. Etter hvert fortalte hun om episoden. Anette lyttet, og kom med spørsmål, datteren var fortsatt preget. Så sa Anette: *Du skal vite at ingen blir store av å gjøre andre små.* Da traff hun datteren hjemme – og skuldrene gikk ned. Datteren fikk kobling mellom sin respons og sine verdier og gjenopprettet sin *sense of self*, sitt indre referansepunkt, slik at hendelsen ikke ble en del av identitetshistorien. Slike hverdagstraumer opplever de fleste barn en eller flere ganger i løpet av sin skolegang, tenker jeg, og undres hvor mange av oss voksne i salen

som gjenopplever slike triste skoleminner, og som kanskje har, slik Anette og Allan mener, fått varige blåmerker. I 2005 skrev Bruner i boken "Å fortelle historier" at ingen menneskelig kultur kan fungere uten en eller annen måte å håndtere både de uforutsigelige og uforutsette hendelser... som er en uunngåelig del av et samfunn.

Terapeutiske formål i relasjon til traumatiske opplevelser:

Formål: Gjenskapelse av en fornemmelse av å være en sammenhengende person, *sense of self* - "fornemmelse av meg selv". Hvordan:

- 1 Gjennom å identifisere hva mennesket legger verdi i livet
- 2 Gjennom å skape mulighet for å utvide og bekrefte disse aspekter av personens liv

Husk: Det er alltid en *respons* på en traumatisk opplevelse. Hva gjorde du da?

- 3 Gjennom å koble responsen til personens verdier, gjennom narrativt arbeid. Intensjoner, ønsker, håp og verdier.

En jente som opplevde vold mellom foreldrene sa for eksempel at hennes respons var: - *Jeg ba til Gud – jeg ba om kjærlighet og innsikt for dem.*

Da vet jeg som terapeut, sier Anette, at innsikt er noe hun har med seg, en verdi vi kan bruke i det videre arbeid. Det er "et hellig øyeblikk" i terapi når gjenetablering av bevissthetsstrømmen oppstår.

Allan understreker: *Vi kan ikke ikke-respondere!*

Forsamlingen blir gitt følgende oppgave (2x10 min) hvor vi skal samtale med 2 og 2 om:

- 1 Hvilke av dine personlige erfaringer med traumer kommer du til å tenke på i forbindelse med det du har hørt?
- 2 Hvilke av dine egne responser som er relatert til traumet/traumer kommer du til å tenke på?
- 3 Har du en fornemmelse av hvilke verdier denne eller disse responser henger sammen med?

4 Hvem kommer du eventuelt til å tenke på i forbindelse med disse verdier?

Salen summer av stemmer og engasjement. Min samtalepartner og jeg tar to små hverdagsepisoder fra barndommen, og det blir for oss begge en sterk opplevelse av hvordan vår respons er koblet til verdier og har vært identitetsformende. Tyve minutter går fort. Det er nesten vanskelig å gå tilbake i lyttende og noterende modus når øvelsen er over.

Nye sammenhenger hvor ”mitt lille hverdagstraume” har medbestemt min respons i helt andre situasjoner, dukker opp. Utrolig utfordrende og erkjennende.

I skrivende stund dukker fortsatt nye meningssammenhenger opp. Prøv selv, gjerne i forbindelse med et fagmøte sammen med kolleger. Det skjer noe annet når man forteller til en annen, jfr. Ubuntu-begrepet og Michel Whites vitneposisjon.

Allan forteller at tidligere var språkteori hans viktigste teoriinspirasjon. Etter hvert begynte han å interessere seg for Nietzsche. Slik Allan leser denne filosofen handler hans overmenneske og hans tese; Gud er

død, om å bli agent i eget liv, overkomme reageringen og gjenerobre livskraft.

Mennesker er fortolkende vesener. Der hvor det er makt er det motstand. Foucault tar opp Nietzsches makttanker i sitt verk om galskapens historie. Smilende sier Allan og Anette at de har blitt mer og mer inspirert av disse tankene de siste årene. Livet handler om å være den du blir. Det er et spørsmål om becoming ikke being, sier Allan. Tilblivelse handler ikke om å bli den man er, men å være den man blir. Det handler ikke om sannhet, men om intensitet. Dette skal de gå nærmere inn på i sin fulltegnede workshop neste dag.

Marianne Bie takker hjertelig Allan og Anette Holmgren for deres rause og kunnskapsrike deling av sin kompetanse og sine liv, og forsamlingen gir en varm applaus. Visst har vi hatt opplevelsen av å være i Ubuntu-land, sammen. Vetrekomiteen og NFFTs styre har klart det – nok en gang.

Hilde Ingebrigtsen: hildeing@yahoo.com
Bufetat RØ, Aker Familiekontor og Metaforumred.

Ove Harder Finseth og Mona Strand

Som et gjennomgående tema fra årskonferansen på Vetre vil vi vise noen bilder fra dekorasjonene som preget festmiddagen.

Installasjonen er designet av Ove Harder Finseth og Mona Strand, under tema Ubuntu og familie. Vi synes de var så fine at vi vil ta vare på dem på denne måten, som minner for de som var der og til glede for de som ikke var til stede.

Red.

„Jo flere vi er sammen...”

- Om flerfamiliegrupper som intervensjonsform i arbeidet med alvorlige spiseforstyrrelser.

Jan-Vegard Nilsen og Vigdis Wie Torsteinsson

Gjengitt av *Inger Olsen*

Psykologene Jan-Vegard Nilsen og Vigdis Wie Torsteinsson arbeider på Regional avdeling for spiseforstyrrelser (RASP) på Ullevål sykehus. Teori og praksis flerfamilieterapi med alvorlige spiseforstyrrelser som felles endringsprosjekt er temaet.

Behandlingen i flerfamiliegrupper har ett års varighet, og familiene samles ti dager i året. Åtte familier deltar i hver flerfamiliegruppe. De har erfart at familier med barn og ungdom med spiseforstyrrelse ofte opplever å stå ganske alene i en vanskelig situasjon med en skremmende sykdom som for mange fører til handlingslammelse og engstelse for at familien skal gjøre noe som forverrer situasjonen. Ett mål for deres tilnærming er å støtte familien til å stole på og videreutvikle egen kompetanse. Ved å bringe flere familier sammen skapes rom for utvekslinger familiene imellom, drøfting av problemstillinger og diskusjoner om handlingsalternativer og forståelse. For familiene kan det også være god støtte i å treffe andre familier som kan gjenkjenne situasjoner, bekrefte hverandres opplevelser og støtte hverandre.

When I know your name ...

Vi er ca 15 deltagere på workshopen, og blir etter en kort introduksjon av temaet forflyttet til en halvsirkel. Jan-Vegard og Vigdis vil at vi skal delta i og oppleve den første gruppeoppgaven de gir familiene. Det blir et rom for ikke bare snakk, men å lytte, gjøre og erfare.

Oppgaven er: *Fortell om navnet ditt. Vet du hva det betyr og hvordan du fikk det? Liker du navnet ditt, eller kunne du ønske deg et annet?*

Hver og en av oss blir gitt tid til å fortelle. Det blir historier om å følge tradisjoner med å bli oppkalt etter besteforeldre og tanter, en onkel som druknet på havet eller mors favorittfilmstjerne. Men også fortellinger om familien som ønsker å bryte tradisjoner, kalle barnet sitt for noe annerledes og markere et skille fra den tidligere generasjon. Noen av oss er ukjente for hverandre, andre har vi møtt i ulike sammenhenger, men historien om hvordan jeg fikk navnet mitt, har vi ikke

hørt før nå. Det blir historier om navn som har ført til konflikt mellom foreldre, ofte med dobbeltnavn som kompromiss, navn man har blitt ertet for, navn man ikke kunne leve opp til, og navn en er svært glad for og liker godt.

Jeg sitter og kjenner på mitt eget. Vet jeg hvorfor jeg heter Inger, hva det betyr og navnets betydning for min selvforståelse. Jeg har et enkelt navn: Inger Olsen, typisk for femtitallet da jeg ble født. Arbeiderklassebakgrunn. Kort og greit å uttale. Ikke stikke seg ut, en av mange. Så da ble det Inger O. da, som nesten har blitt et fornavn i mange sammenhenger. Jeg skriver under julekort og e-poster med det, heter det på jobben og for min datters venner. Så er det også ”fru Olsen” som mange kjenner, mer livlig, humoristisk og lattermildt. At det betyr gard eller vakker hadde jeg ikke peiling på før jeg googler det etter Vette. Det gir håp, tenker jeg. Så lenge det er liv.. Vi kommer til Vigdis: - *Jeg har et avslappet forhold til navnet mitt*, sier hun.

Far var opptatt av å bryte familietradisjonen, og det er ingen andre i vår familie som heter det samme som meg. Det betyr stridsgudinne. Det har vært en fin ting å ha med seg når det har stormet som verst i både liv og fag!"

Jan-Vegard forteller at han ikke likte navnet sitt som barn. - *Det betyr "Gud er nådig", eller "Den som verner heimen"*. Ettersom tiden har gått har han funnet seg til rette med navnet, og nå i voksen alder synes han det er helt fint.

Innlederne forteller om effekten av denne oppgaven på familiene: de blir kjent på en ufarlig måte, deler noe av seg selv uten å bli for utleverende. Barna får anledning til å spørre sine foreldre om hvorfor de fikk akkurat sitt navn, om foreldrenes ønsker for barnet med navnet de valgte.

Så litt teori og forskning:

Hva kan forskningen si oss om familiebaserede behandlingsformer på anoreksi, og hva er kunnskapsstatusen på dette området?

Det viser seg å være godt dokumenterte behandlingseffekter av familiebaserede intervensjoner i behandlingen av anoreksi hos unge mennesker. Sammenlignet med individualterapi hadde familieterapi best effekt (Maudsleystudiene). Det er etter hvert regnet for god praksis å involvere familier i behandlingen, og det har nå blitt både norske og internasjonale retningslinjer.

Familieterapi i behandling av spiseforstyrrelser har en lang tradisjon i det systemiske feltet. **Milanogruppen og Minuchin** blir trukket fram som pionerer og læremestre. Vigdis understreker betydningen av å lære av historien og ha et respektfullt forhold til etablert og videreutviklet kunnskap. Vi har så lett for å forkaste *det var da, det*, og ikke se betydningen av grunnleggende forståelse.

Mara Selvini Palazzoli, utga på tidlig syttitaltall (i forrige århundre): **"Self Starvation"** der hun beskriver overgangen

fra en psykodynamisk til en familiebaseret terapiform for spiseforstyrrelser. Den psykodynamiske forståelsen inkluderer en forståelse av relasjonene i familien, men gir lite mulighet for å jobbe med dem slik at de endres. Milanogruppen gir oss forståelsen av hvordan vi alltid kommuniserer på to nivåer: innholds- og relasjonsplanet. Deres ønske om å finne en formel for "den anorektiske familie" inkluderer:

- En forståelse av hvordan relasjonsdefinisjoner diskvalifiseres:
- Problemer omkring allianse: Relasjonen mellom to er diskvalifikasjonen av den tredje
- Alle ofrer seg
- Foreldrenes vanskeligheter: en skuffelse som de aldri erkjenner.

"A phenomenon remains unexplainable as long as the range of observation is not wide enough to include the context in which the phenomenon occurs"

Minuchins begreper *enmeshed* og *disengaged* forteller om familiens kommunikasjon. Han beskriver familier med anoreksi som mest preget av "enmeshment": for tette relasjoner der overbeskyttelse, konfliktunngåelse og rigiditet ofte er felles kjennetegn.

Hans antagelser som videreføres i praksis er:

- Foreldrene må ta kontroll over måltidene
- Utfordring av etablerte handlingsmønstre
- Utfordring av overbeskyttelsen, konfliktunngåelsen og rigiditeten
- Felles: strategier som skaper høy emosjonell involverthet, sammen med forhandlinger om hvordan de kan håndteres.

Hva er så empirisk status i dag:

- Ingen dokumentasjon av at spesielle måter å samhandle i familier skaper spiseforstyrrelser
- Samhandlingsmønsteret i

familier med alvorlige spise-
forstyrrelser ligner samhandlings-
mønstrene i familier med alvorlige
sykdommer, både somatiske og
psykiske

- Samhandlingsmønstrene er en
konsekvens av problemet. Bidrar til
opprettholdelse, men er ikke årsak.

Hva kan skje med familielivet?

(Eisler 2005)

- Familien organiserer seg rundt
spiseforstyrrelsen
- Spiseforstyrrelsen slår seg ned i
familien og gjør at alle blir
"rammet"
- Familien kan bli preget av redsel
og bekymring for den rammede
- En slik tilpasning kan skje
gradvis over tid
- Mangel på fleksibel fungering –
innskrenking av tilgjengelig
repertoar
- Hjelpeløshet, endret opplevelse
av hvem man er

Målsetting for flerfamilie gruppene er blant annet:

- Hjelp familier til å mestre en
alvorlig sykdom
- Kunne støtte ungdommen i å klare
å spise
- Kunne støtte ungdommen i å
utfordre spiseforstyrrelsen slik at de
kan komme seg videre i livet
- Støtte familiens kompetanse og
autonomi og forhindre sosial
isolering.

Det lages ulike målsettinger for både
foreldre, søsken og ungdommen som har
spiseforstyrrelse.

For foreldrene:

- Samarbeide med andre foreldre slik
at man får tilbake sin
foreldrekompetanse
- Hjelp hverandre å finne ut av
hverdagssituasjoner hvor
spiseforstyrrelsen er ekstra synlig
og strevsom

- Å kunne ta vare på seg selv
- Å stå sammen som foreldrepar mot
sykdommen

For søsken:

- Å utvikle en normal søskenrelasjon
til sitt syke søsken
- Å få oppmerksomhet og omsorg fra
foreldrene som de trenger, selv om
familien er i en vanskelig situasjon
- Å stole på at foreldrene klarer å
hjelp den som er syk til å spise
igjen
- Å stole på sitt eget liv!

For ungdommen med spiseforstyrrelsen:

- Å få mot til å øke i vekt, eller bedre
ernæringssituasjonen
- Å akseptere at spiseforstyrrelser er
sykdommer som man trenger hjelp
til å jobbe seg ut av
- Å kunne tenke på foreldrenes
handlinger som uttrykk for omsorg
og støtte
- Å akseptere at først når man kan ta
ansvar for sin egen helse kan man
snakke om selvstendighet og
uavhengighet på andre områder

Flerfamiliegruppene møtes altså ti ganger
i løpet av et år. Ungdommen med spise-
forstyrrelsen kan enten være innlagt på
RASP, eller ha poliklinisk tilknytning. Alle
familiene som deltar har allerede kontakt
med behandlingsapparatet.

Gruppene er et tillegg til annen behandling
og skal ikke overta ansvaret for annen
terapi. Før oppstart blir alle familier
invitert til et møte sammen med behand-
lerne slik at de kan vurdere om fler-
familiegruppebehandling passer for dem
nå. Behandlerne holder små forelesninger
om hvorfor og hvordan de tilbyr fler-
familieterapi, og familier som har deltatt i
foregående grupper forteller om sine
erfaringer. Ingen er forpliktet til deltagelse
før introduksjonsmøtet.

Oppstarten av gruppebehandlingen går
over fire ganske intense dager, og de seks
neste dagene er enkeltstående dager med 3-
4 ukers mellomrom. Ansvaret for pro-

grammet skal mer og mer overlates til foreldrene som ved avslutningen har ansvaret for hele den siste dagen.

Behandlingen foregår både i hele fler-familiegrupper og familiene dels inn i ulike grupper som for eksempel. En pappa-gruppe, søskengruppe, en-familie-gruppe og andre sammensetninger.

Behandlerne har et knippe av varierte øvelser og oppgaver til deltagerne, som eksempel kan nevnes:

- Fellesmåltider, forberedelse;

"hvordan skal lunsjen gjennomføres"?

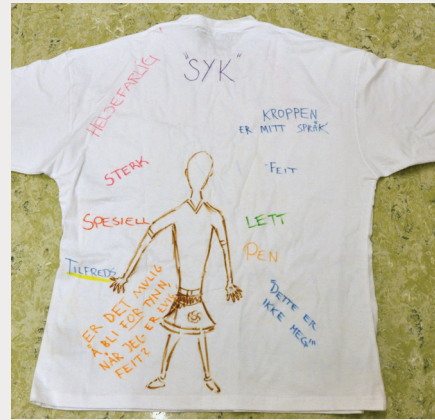
Her får foreldre og ungdom ulike instruksjoner der foreldrene skal *beslutte* hvordan lunsjen skal gjennomføres, ungdommene går i egen gruppe for å diskutere hva de våger å gjøre av forandringer, og hvis søsken er med går de i egen gruppe for å samtale om deres situasjon, og at de ikke skal ta ansvaret for hva deres søsken skal spise ("det overlater dere til foreldrene deres")

- Tidslinjen (som går over to dager).

Familiene får denne oppgaven hver for seg. De skal arbeide med umiddelbare, nærliggende og noe mer langsiktige mål - i form av tidslinjer eller "jernbanespor". Den terapeutiske målsettingen er et forsøk på å hjelpe familiene til å løfte blikket inn i en mulig fremtid. Øvelsen tar utgangspunkt i det man erfarer når man er havnet i en vanskelig situasjon over tid, man mister "det vanlige tidsperspektivet" og lever i "frossen tid". I familier hvor et familiemedlem har anoreksi, dreier tiden rundt aksene: hvordan blir tiden frem til neste måltid.

Familiene setter opp en tidslinje ett år frem i tid. Hvert familiemedlem har hver sin farge som går i parallelle linjer og fører opp felles og individuelle begivenheter og målsettinger.

Familiens tidslinje presenteres i plenum, først uten kommentarer fra de andre med mulighet for å skrive kommentarer til familien dagen etter.

Et utvalg T-skjorter fra gruppearbeid der deltagerne deles inn i tre grupper: fedre, mødre og ungdommer, der hver gruppe skal lage en felles t-skjorte med tekst symboler og tegninger.

Familien samles rundt sin tidslinje, leser kommentarene høyt og reflekterer over / kommenterer sine kommentarer.

- T- skjorten

Her deles deltagerne inn i tre grupper: fedre, mødre og ungdommer. Hver gruppe skal lage en felles t-skjorte med tekst symboler og tegninger.

Temaet er: **Kroppen min**

- slik jeg selv ser kroppen min
- slik andre ser kroppen min
- slik samfunnet ser kroppen min, stereotyper, reklame, film, musikkvideoer, media etc.

Jan-Vegard og Vigdis har med seg en t-skjorte laget av ungdommene hvor en liten kropp er tegnet med stort hode, utsagn som: feit, feitere, feites, mat=død og

fordervelse, og mange andre ofte negative konnotasjoner til egen kropp. Det viktigste med oppgaven er ikke resultatet, men samtalen om dette sårbare temaet for gruppedeltagerne.

Tre timer har bare flydd. Vi har fått et lite innblikk i et komplisert, utfordrende og spennende arbeid, understreket av Jan-Vegard som entusiastisk uttrykker: *Detta er jævlig komplisert og enda mer jævlig moro!*

Inger.Olsen@ulleval.no

Ref: Lock., J. et al (2001): *Treatment Manual for Anorexia Nervosa. A Family-Based Approach*. New York: Guilford Press

Design: Ove Harder Finseth og Mona Strand
Festmiddagen Vetre 2010

“Ung jente og flerkulturell”

Tre jenters fortellinger om hvordan de opplever å være ung i en flerkulturell kontekst – videreføring av masteroppgave fra 2007

Hege E. Wathne:

Formidlet av *Hilde Ingebrigtsen*,

Idet vi kommer hastende inn til workshop fanges blikket uvilkaarlig av tre vakre, unge kvinner med ulik etnisk bakgrunn: Sara på 20 har foreldre med bakgrunn fra Irak, Mona 19 har foreldre fra Somalia og Laila 19 har far fra Marokko og mor fra Karibien. De sitter smilende sammen med Hege E. Wathne og hilser velkommen. Vi skal bli nærmere kjent med, få respekt for, bli berørt av og lære fra alle fire i løpet av disse 3 timene.

Bakgrunn for masteroppgaven:

Hege forteller at hun fikk inspirasjon til å skrive sin masteroppgave fra sine møter i en jentegruppe med flerkulturelle som hun møtte over tid. Deres klokskap og refleksjoner berørte. Hun ble nysgjerrig i forhold til det forskjellige, og ønsket å forstå de fenomener skolen var bekymret for i sammenheng. Heges credo er at det er mening i det mennesker gjør og hun baserer sitt arbeid på narrativ forståelse, at identitet skapes gjennom å fortelle sine historier. Da hun i forbindelse med denne workshopen tok kontakt på nytt for å invitere dem med, fikk hun positivt svar allerede dagen etter.

I mastergradsprosjektet ønsket hun å finne ut hvordan unge jenter som vokser opp i en flerkulturell kontekst finner sin egen identitet, når de forskjellige sammenhengene stiller forskjellige og kanskje motstridende krav. Hun ville utforske hvordan de kultiverer sitt eget landskap som verken er norsk eller foreldrenes opprinnelsesland, men noe midt i mellom - “the space between”? Hun undret: *Hvordan skaper jentene en sammenhengende historie om håndteringen av sine liv fra fortid, nåtid og fremtid?*

Hun ønsket også å formidle jentenes historier så nær som mulig det de selv ønsket å formidle.

Heges teoretiske bakteppe er tredelt: Hun har et systemisk perspektiv – det handler om å forstå mennesket i kontekst. Dermed et sosialkonstruksjonistisk perspektiv – mening dannes i språket og språket er alltid sosialt. Og hun har et poststrukturalistisk, narrativt perspektiv: - identitet oppstår i et offentlig og sosialt rom, - identitet forhandles i relasjon til andre. – identitet formes av historiske og kulturelle krefter og identitet skapes gjennom historiene vi og andre forteller om oss.

Den metode Hege valgte var et samskapende prosjekt med jentene som medforfattere – *Co research*. *Forskningssamtalen* var dialogisk og reflekterende (Hege undret seg og brakte tilbake det hun hørte i gjenfortelling) og fikk dermed en terapeutisk effekt, i betydningen bevegende for jentenes egne fortellinger som seg selv. *Den narrative analysen* ble utvidet med design, samskaping og brev til jentene etter samtalene.

Flerkulturelle ungdommer har en dobbel utfordring:

De skal takle både det å være ung i en norsk vestlig verden, og de skal forholde seg til sine foreldres opprinnelseskultur. Hvordan forvalte sin ungdomstid med et slikt utgangspunkt? Forskningssamtalene og co-researchen til Heges masteroppgave handlet om temaer som: Hva vil det si å være ung, tanker om å være flerkulturell, å bli kategorisert, strategier for å mestre, media, forbilder, foreldre, vennskap, skolens betyd-

ning, jentegruppa, råd til voksne og råd til unge jenter. Det er også rundt disse temaer hun vil intervjuer jentene i dag, 3-5 år etter de første møtene.

Intervju.

Mens Hege intervjuer sine informanter – Laila, Mona og Sara, blir vi workshop-deltakere oppfordret til å lytte etter ”opp-skriften” i Michael Whites vitneposisjoner /hedrende sermonier:

1. *Identifiser uttrykket.*

Hva hørte jeg, hvilke uttrykk fanget spesielt min oppmerksomhet? Hva gjorde spesielt inntrykk på meg?

2. *Beskriv bildet.*

Hvilke bilder av deres liv, identitet og av verden mer generelt vekket disse uttrykkene hos meg? Hva sier disse uttrykkene meg om deres hensikter, verdier, tro, håp, drømmer og engasjement?

3. *Knytt responsen du hadde til egen erfaring.* Hva er det i mitt liv/mitt arbeid som er betydningsfullt for hvordan disse uttrykkene slo an en streng hos meg? Hvordan berørte det meg?

4. *Anerkjenn bevegelse:*

Hva har dette gitt meg av nye tanker. Har jeg lært noe nytt om meg selv?

Michael White sier det slik:

”Where has this experience taken me to, that I would not otherwise have arrived at, if I hadn’t been present in this conversation? In what way have I become other than who I was on account of witnessing these expressions, and on account of responding to these stories in the way that I have....”.

Jeg gjengir ikke gjennomført hvem som sier hva i intervjuet, mer gir dere som lesere noen smakebiter på det jentene sa: Alle opplever at livet er annerledes i dag enn da de gikk i ungdomsskolen. Nå er en av dem ferdig med videregående og i gang med studier, den andre forbedrer karakterer, mens den tredje skal ut på en lengre ”dannelsesreise”.

Den største forskjell fra andre ungdommer er kanskje at for muslimske unge kvinner er det ikke tillatt å ha kjærester eller være venn med gutter. Det var også et hovedskille

til de etnisk norske på ungdomsskolen, det at det alltid er øyne som ser og rapporterer om upassende oppførsel til foreldre.

I ungdomsalderen er kjærester og festing en svært viktig del av norsk etnisk ungdomskultur, derfor var (er) det ikke så gjenkjennbart å være sammen med etnisk norske, man kjenner seg mer igjen i andre utenlandske ungdommene. Mona sier smilende: I Somalia er jeg norsk og i Norge er jeg somalisk. Jeg kan derfor ta det beste fra to kulturer. Hege undrer hvordan de har klart det, ettersom mange blir ”veldig” fra sin opprinnelseskultur. Laila sier at de har fått god oppdragelse av sine mødre, som gradvis har gitt dem mer ansvar og frihet. Alle tre jentene er oppdratt av mødre som er integrert i Norge. Saras mamma kom til Norge alene som 17årig kvoteflytning fra Irak og kjente ingen. Den gang klumpet de seg sammen med de som kom fra samme område. Moren ønsket ikke å isolere seg med sine egne, men ønsket at barna skulle bli en del av det norske. Sara sier at hennes mamma er en modig kvinne som hele tiden har involvert seg og forstår at også jenter må ha nettverk og utdanning. Laila tenker at det er en gave å kunne kjenne til mange kulturer, det gjør henne mer til en verdensborger.

Alle jentene har sine mødre, som har vært alenemødre med flere barn, som forbilder.

Hege undrer hvordan mødrene opplever å bli sett på av etnisk norske. Sara forteller at hennes mamma bruker hijab, og møter fordommer både fra lærere og media. Sara oppfordrer til å spørre, ”gå til kilden og spør hvorfor” i stedet for å dyrke fordommer. Det kan være slitsomt å måtte forsvare sin kultur og sine klesvaner mot fordommer. Mange innvandrere har også fordommer mot nordmenn, blir redde for å gå ut i samfunnet, og danner sine egne samfunn. Noen sier: Jeg hater dette landet for nordmenn tenker at kvinner tvinges til å bruke hijab. Hijab er lik tvang og undertrykkelse. Det er en fordom. Media bygger opp om dette og gir unyanserte bilder av muslimer, at alle er ”sånn og sånn”. Det er slitsomt å måtte forholde seg til.

Etter en kort pause er det en av deltakerne som undrer om hva som ville vært forskjellig

om de hadde vokst opp med pappa tilstede i dagliglivet? En av jentene svarer at det å kunne være ærlig er viktig for egen identitet. Muslimske fedre er generelt strengere enn mødrene. Smilende sier en annen: Da hadde vi kanskje som de etnisk norske jentene vært nødt å lyve litt. Alle sier at det er de glade for å ha sluppet. Hege sier hun har erfart at det å være flerkulturell kan skape grunnlag for refleksjon over mange ting tidligere, nettopp fordi det er så lett å trå feil. Hun berømmer jentene for deres evne til å reflektere over sine erfaringer. Hun forteller at ungdomsskolen i sin tid var bekymret for en del utagering blant flerkulturelle jentene (åtte jenter). Derfor ble hun invitert inn til å lage jentegruppe sammen med helsesøster. Hun opplevde at de modellene jentene hadde var mye tydeligere for dem, enn for skolen og de andre, - var det kanskje derfor de ble utprøvende? Jentene forteller at de var to konkurrerende jentegrupper som stadig var i konflikt i skolehverdagen. Ofte var det mikroting som kunne starte en konflikt. Skolen forsøkte å mekle mellom dem – hver for seg. Det var mislykket, og gjorde bare fordommene mot hverandre større. Mona sier det var deilig å komme i den flerkulturelle jentegruppa og snakke. En sier at ideen om oss (fra skolen) var at vi var voldelige, lærerne var skeptiske, noen hadde tidligere hatt eldre søsken med problemer, så da ble jeg umulig da, det var jo slik de så på meg uansett. Hege tenker at jentene ble trygge på henne, fordi de var trygge på helsesøster. *Jentene sier at det fordi de to var genuint interessert i å lytte til dem, mens skolen bare ville bli kvitt problemet.* En sier: Dere var medmennesker, og skapte en trygghet for at jeg kunne være meg.

Lærerne må forstå at våre foreldre kommer fra andre kulturer. Også etnisk norske foreldre blir oppgitte når de hører bare negative uttalelser om sine barn. Det fortelles om en lærer som ringte foreldrene da en flerkulturell jente ble tatt i røyking på skolen. Det førte til at hun ble stengt inne i flere uker. Noen kan ikke gå andre steder enn på skolen, da er skolen det eneste stedet det er mulig å snakke med noen andre. Lærerne trenger kunnskap – det er grenser en ikke må gå over. Det er ting de ikke kan ta opp i foreldresamtaler. *Spør*

oss, prøv å forstå og godta det du ikke forstår er jentenes oppfordring til etnisk norske hjelpere. Jeg hadde aldri klart å være utlending alene, sier en av jentene. Derfor er vennskapet til andre i samme situasjon så viktig. Rådet de har til andre unge flerkulturelle jenter er: Du kan ikke legge fra deg din kultur, ta med det som er best, ikke prøv å bli annerledes enn du er. Vær stolt av den du er, ha det gøy med å leve, selv i motgang. Humor er viktig (du kan le inni deg).

Tre personer, en mann og to kvinner blant deltakerne på workshopen, reflekterte så i tråd med Whites vitneposisjoner. Dessverre har jeg ikke notater fra dette, ettersom jeg var en av disse, men vi var alle sterkt berørte og fremhevet jentenes mot, styrke og evne til å integrere det tverrkulturelle, gjennom bevisst å velge "det beste" fra sine røtter og fra det norske landskapet. Kanskje var det en tilfeldighet, kanskje ikke, at vi alle tre hadde en tokulturell bakgrunn og kunne fortelle om våre erfaringer. Jentene ble overrasket av disse refleksjonene og takket varmt – de hadde aldri tenkt at også for "hvitinger" som ikke skilte seg ut ved klesdrakt eller hudfarge, - handlet det også om identitet og integrering. Det ble en ny erfaring, at voksne hjelpere kunne berøres i sitt personlige liv gjennom deres erfaringer.

Hege spør om hvordan voksne kan bidra til å gjøre det lettere for flerkulturelle jenter til å finne sin vei og identitet? Hennes erfaring i jentegruppa tilsier at hjelpere er samskapere på veien til ny identitet. Det er viktig å anerkjenne og ha bevissthet om jentenes egne erfaringer, se på ulike atferdsuttrykk som invitasjoner til kommunikasjon og beholde en åpenhet og nysgjerrighet – en delekultur. Hege forteller at dette arbeidet også har utviklet henne. Hun ønsket å hedre og bekrefte jentenes historier, blant annet gjennom å gjøre historiene som ble fortalt skriftlig gjennom brev til jentene (disse er gjengitt i masteroppgaven).

Forskjellen på dette prosjektet og andre prosjekter som Hege E. Wathne har arbeidet i, er at hun her har fått anledning til å korrigere innhold og tekst, at identitetsbyggingen ble en del av forskningsprosessen gjennom at jentene så seg selv og de andre i gruppa med nye

øyne. Dermed kunne venneforhold styrkes fordi jentene ble kjent med hverandre på en ny måte i gruppa. Effekten av brevskrivningen tenker Hege handlet om at identitet ble bekreftet, det skjedde en tydeliggjøring av tanker og ideer og ved lesing av brevene hun skrev kunne jentene erfare seg selv på nytt.

Et moment som jentene også tok frem er at de kunne hente frem brevene og minne seg selv om hvem de var og er, - ikke minst i motgang.

En engasjerende og kunnskapsformidlende workshop ble avsluttet ved at alle takket hverandre, Alicja fra Vetrekomiteen takket, på vegne av NFFT, Hege E. Wathne for innsatsen. Vi gikk alle beriket og berørt ut til lunsj. En helt spesiell takk til Sara, Mona og Laila på vegne av oss som fikk møte dere.

Hilde Ingebrigtsen: hildeing@yahoo.com
Bufetat RØ, Aker Familiekontor
og Metaforumredaksjonen

Fra venstre: Sara, Laila, Mona og workshopholderen Hege E. Wathne

*

NFFT FONDET

Søknadsfrist 15.september

Hvert år utdeles maksimalt kr. 50.000.- i støtte til en eller flere søkere.

Fondet er et resultat av overskuddet av Verdenskongressen i Oslo i år 2000.

Fondsstyret, som består av Rikke Helmer (leder), Bente Barstad fra styret og Randi Bagge, avgjør søknadene. Søkerne får beskjed om innvilgelse/avslag i desember 2009.

Det kan søkes om støtte til konkrete aktiviteter som ligger innenfor foreningens formålsparagraf. Gå inn på våre websider og sjekk www.nfft.no, hvor du finner søknadsskjema og utfyllende informasjon.

Du må gi en kort, men fyldig beskrivelse av det prosjekt du søker støtte til, hvor det klart fremgår hvem søkeren representerer, og i hvilken sammenheng tiltaket skal foregå. Du forplikter deg til å gi en tilbakemelding i form av en artikkel/innlegg i Metaforum eller Fokus på familien.

Det vil ikke bli gitt støtte til dekning av kurs, kongresser eller utdanning. Frikjøp av arbeidstid for å skrive artikkel/omarbeidelse av masteroppgaver er et eksempel på mulig søknadsprosjekt. Frikjøp av arbeidstid må det betales skatt av. Lykke til og velkommen til din søknad!

Søknad sendes leder av Fondet: Rikke Helmer på mail til rikke.helmer@getmail.no

Hans Petter Fundingsrud & Pål Talberg
Barne- og ungdomsklinikken, Universitetssykehuset Nord-Norge

***”Å bevege seg mot utkanten
for å skape nye rom”
– om biopsykososialt arbeid i
møte med barn, ungdom og
deres familier.***

Av Pål Abrahamsen

At familiearbeid og familierapi ikke bare foregår på familiekontorene har vi visst lenge – men at denne type arbeid foregår midt inne på helt ”vanlige” sykehus er kanskje ikke så kjent. Når man har levd en stund husker man barneavdelinger på sterile sykehus med hvite vegger som et sted hvor foreldrene avleverte barna til sykepleiersken ved døra og det var det. Det er kanskje noen år siden det, da, men at trauste leger og sykepleiere - med utdanningen sin stort sett plantet i somatikken og med stor sans for individer, kaster seg rundt, innfører biopsykososiale relasjonelle modeller i avdelingen, kaster ut personalet som må spise matpakka si på gangen for at lunsjrommet kan brukes til å snakke med alle i en familie samtidig – da begynner det å smake av fugl.

Det måtte kanskje være i Tromsø – hos ektefødte barn av Tom Andersen som Pål Talberg brukte som karakteristikk – at en barneavdeling, unskyld, en barne- og ungdomsklinikk, kunne klare å integrere seg så flott. Det er ikke mange steder familiedynamikk og diabetesbehandling drives side om side – tror nå jeg da. Nord-Norge er kanskje unntaket, man er vant til å improvisere og spille sammen og kanskje på samme bane. Da er det ikke spørsmål om hvem som har den beste utdannelsen, men om hvordan den samlede kunnskap hos samarbeidspartnerne kan utnyttes.

Hans Petter & Pål

Hans Petter – overlege ved denne avdelingen, og Pål – pedagog og familierapeut - godt kjent i familierapi-miljøet, tok oss inn i sin avdeling og knyttet Tromsø på et ganske spesielt verdenskart til Galveston, Texas og Rochester New York – til mer og mindre kjente figurer utgått fra somatikken og psykosomatikken. Ikke uventet snakket de mye om samarbeid både innad i avdelingen og ut til resten av verden. ”Her er det langt mer ”trøkk” enn på en BUP, smilte de begge, her må vi ta det som det kommer og være i det praktiske, pulserende, kliniske arbeidet - som det jo er å være til nytte for mennesker i nød. Her må vi drive relasjonelt samarbeid og stille mennesker symmetriske i et miljø som er preget av sykehus, hierarki og travelhet. Pål fortalte at det var tre spørsmål han hadde mye glede av å stille:

- Hva har skjedd
- Hva annet har skjedd
- Hvordan går vi videre

Genetikere og somatikere er glad i genogrammer, selvsagt – og hvorfor skal vi ikke utnytte de samme metoder? Også når vi driver med terapi og relasjoner. Det skader sjelden å skaffe seg kunnskap og oversikt over systemet vi skal forholde oss til.

Gutta hadde med seg en rekke powerpointer med glimrende teknisk kvalitet. Vi har fått dem, gå gjerne inn på nettsidene til nfft.no og titt. Og tenk på om det ikke ennå er mange uoppdagede sammenhenger hvor relasjonstenkningen bare venter på å bli sluppet inn – altså som på barneavdelingen, unnskyld, barne- og ungdomsklinikken, ved UNN i Tromsø.

*

- Og fra Reidar Selbekk har vi fått denne lille kommentaren ⇒

*

DEN BIOPSYKOSOSIALE MODELL BESTÅR AV TO SPØRSMÅL :
DET FØRSTE SPØRSMÅLET ER – KA HAR SKJED
DET ANDRE SPØRSMÅLET ER – ER DET SKJED
NOKKA ANNA ? – OG SÅ MÅ VI FINN
UT KEM SOM SKAL GJØRE HVA –

Systemisk dialog - Vetre 2010

Sverre Jor
Sakset fra Adressavisa

RINGER I VANNET

Historien om Familievernet i Sør-Trøndelags to turer til Sør-Afrika. Systemiske dialoger på tvers av kontinenter.

Sverre Jor intervjuet av Siv Myhra

- Er det vinservering her? spurte en en litt forundret deltaker på trøndersk da vi benket oss i "kafésalen" på Vetre for å være med på systemiske dialog. Vi skulle høre om møtet mellom vårt eget trygge norske miljø i Trondheim og det ganske ukjente og annerledes sykehuset Drakenstein Hospice i Sør-Afrika. Hvor i alle verden? Hva var dette? og ikke minst: Hva var det vi skulle lære – å gjøre?

For vi tror ofte vi må GJØRE, noe, men kanskje er det viktigst først å høre – og bli bevisst på hva man hører og ser, og la det synke litt. Det skjønte vi etter hvert som presentasjonen tok form. Vi er så vant til å handle, nesten før vi får hørt ferdig. Så forsamlingen roet seg ned og forsynte seg med vin, lente seg tilbake i stolene rundt de små bordene i salen. Og hørte.

Noen av oss er mer internasjonale enn andre. Vårt medlem Anthony Hawke, tidligere ansatt ved Trondheimskontoret, er en slik. Opprinnelig fra Sør Afrika. – Han deltar og viser andre vei i mange sammenhenger, til steder som de færreste av oss vet om på forhånd og ofte sørger han for at ilden blir tent i møtet mellom mennesker. Særlig der hvor det trengs utvikling, forteller Sverre Jor.

Drakenstein Hospice viste seg å ligge i et område utenfor Cape Town i Sør-Afrika –

et sted som ingen hadde satt på kartet før. Hadde det ikke vært for at Antony formidlet sin kunnskap om dette stedet til et handlekraftig familievernkontor, hadde det vel ikke vært noen av oss som hadde visst om stedet nå heller. Men slik skulle det altså ikke gå. I 2005 og 2009 foretok nemlig dette kontorets medarbeidere (og det er mange) to reiser til en helt annen kultur enn vår egen.

– Vi skjønte etter hvert, sier medarbeideren Sverre Jor til en lyttende og oppmerksom

Siv Myhra, at det å bli sett og bekreftet (acknowledged) kanskje er noe av det viktigste man kan gjøre. Dette kan for eksempel skje ved hjelp av brev, formidling til andre, oppmerksomhet, forståelse, fokus, mening. *Telling is healing*.

Det ble beskrevet møter mellom ”dem” og ”oss” i en setting som var ganske annerledes enn hjemme i Trondheim.

Det manglet ikke på ideer, men på penger.

Jeg kom selv til å tenke på en opplevelse jeg hadde hatt for mange år siden da jeg også hadde reist - til et for meg eksotisk miljø. Hvor jeg i denne sammenhengen hadde fått formidlet at det å vite at andre vet om deg og din situasjon er ganske avgjørende. Jeg satt da – i 1993 – sammen med David Epston og noen seminar-deltakere i Auckland, New Zealand, hvor en familie med en gutt med problemer også var til stede. David hadde vært med på en tilsvarende situasjon ett års tid før dette i California, og ba den innkalte familien skrive brev til California-familien hvor de skulle beskrive problemet og spørre om hva *de* ville ha gjort. Svar kom tilbake på fax dagen etter – og New Zealand familien leste begjærlig. De kunne nok ikke ”bruke” alt som kom fra California – men de ble

altså SETT og ACKNOWLEDGED. Noen hadde forstått. Noen kjente til dem. Og det hjalp!!

I Sør-Trøndelag hadde de også gjort noe med sin kunnskap fra besøket på Drakenstein Hospice, hvor AIDS og kroniske tilstander var herskende. De fant fram til Kathy Weingartens ”vitneposisjon” og de begynte å utvikle terapeutiske brev som metode. De skrev. Sverre Jor skrev til sin nye unge venn John Wayne, som faktisk ikke kunne skrive eller lese da han sendte det. Og fikk kontakt. Vi fikk høre at dette startet en prosess med håp, hvor de involverte ble mer bevisste og mer handlende. De hadde trukket inn et par med tilsvarende historie i Norge i denne historien. Folk ble oppmerksomme på at de ikke var alene om sitt problem. At kommunikasjon var mulig på tross av språk, analfabetisme og svære kulturforskjeller. Kontoret hadde formidlet. De hadde hørt og de hadde fortalt. Telling ble healing.

Utgangspunktet for turen til Sør Afrika var forsoning. Resultatet ble formidling og forståelse. – Kanskje også til oss andre norske kolleger som fikk være med på reisen deres på vår måte. Med vin og Vetre og ettertenksomhetens utfordringer.

Pål Abrahamsen

Sverre Jor og Siv Myhra i samtale - og Workshopvert Ellen Vokes

”Kan tillit og anerkjennelse forstås som grunnbegreper i møte med familier i psykisk helsevern og barneverntjenesten og i samarbeid mellom disse tjenestene”?

Brit Jørgensen og Laila Aamodt

Referert ved *Inger Olsen*

Cand. Polit. og kliniske sosionomer Brit Jørgensen og Laila Aamodt har dette som sitt hovedanliggende i sin workshop. De er begge meget erfarne terapeuter i barne- og ungdomspsykiatrien og har publisert både bøker, artikler og prosjektrapporter om sentrale temaer innen feltet. Terapeutene er opptatt av grunnbegreper som tillit, mistillit, åpenhet og anerkjennelse i møtet med både klienter og samarbeidspartnere. De har blant annet i tiltaket ”Familien i sentrum” ved Bærum BUP, vært med på å utvikle et samarbeidsprosjekt mellom barneverntjenesten og BUP. Prosjektet er nå fulgt opp med et implementeringsprosjekt støttet av KS. Under navnet ” Sammen for barn og unge”.

Grunnlaget for spørsmålet de stiller i workshopen er mange ti-års arbeid med utsatte familier som har behov for bistand fra både psykisk helsevern og barnevern. Terapeutene sier de både i direkte møte med familiene og i samarbeidsforhold erfarer å komme til kort i de etiske og faglige kravene de stiller til seg selv, og spør om revitalisering av sentrale begrep i faget vil kunne gi mer rom hos den enkelte for egenrefleksjon og etisk dømmekraft.

De oppsummerer i starten på innlegget at vi i hjelpeapparatet ikke alltid har møtt familiene som er oss henvist på en bra måte. Kan dette blant annet henge sammen med at BUP og barnevern har vært bedre til å snakke *om* hverandre enn å snakke *sammen*? Hvordan kan det bli mulig å snu en historie om manglende samarbeid knyttet til myter og forforståelse om den andres inkompetanse? De har erfart at det er *underteksten og det usagte*; samarbeidspartnere i mellom og i forhold til familiene, som har formet kommunikasjonen og det til tider manglende samarbeidet.

Klientene er ”at risk”: Hvordan kan de våge å snakke åpent – ha tillit til hjelperen når de i neste omgang risikerer at det blir brukt mot seg? Hva skal hjelperen svare?

Hvordan formidle et svar som på den ene siden lover klienten noe hjelperen ikke kan holde, og på den andre siden si at her sitter jeg – og at fordringen min er å skape et rom for forandring, hjelp? Brit og Laila refererer til Løgstrup som sier at *tillit* hører enhver samtale til og at ” *den enkelte har aldri noe med et annet menneske å gjøre uten at han holder noe av hans liv i sin hånd*”.

De fleste av våre brukere har mange brutte relasjoner bak seg. Hva fordrer hjelperen av dem? Jo, at de skal være motivert for behandling. Vi forventer at de skal vite hva de vil ha hjelp til ”hva er problemet?”, og vi forventer at de er villige til å påta seg den krevende jobben å endre livsmønstre, tanke-systemer og atferd. Familiene i behandling har lært seg å underlegge seg ”den som vet best” posisjonen i møter med skiftende hjelperer fra ulike instanser. Utfordringen for oss er å bidra til at de føler seg *forstått*, møtt ut fra hvordan verden ser ut fra deres ståsted og perspektiv, samtidig som vi i mange saker må fastholde vårt ståsted som *forskjellig* fra deres. Dette blir tydeligst i barnevernet som er det organet i samfunnet som har som mandat å ha et undersøkende og kritisk blikk rettet mot barn og unges

oppvekstvilkår. Dilemmaet som står fram i den ønskede samarbeidsrelasjonen er:

Hvordan kan det være mulig for en forelder å ha tillit til en tjeneste som har lovpålagt myndighet til å undersøke, vurdere og beslutte? På den andre siden: Hvordan kan barnevernet ha tillit til at foreldre er ærlige overfor dem? Hvordan kan vi forvente at foreldre viser oss i hjelpetjenesten tillit, er åpne, tar sjansen på at vi er deres tillit verdig?

Innlederne åpner for diskusjon og refleksjon rundt disse temaene, og vi deltagere får anledning til å komme med våre egne utfordringer både i samarbeidsrelasjoner med andre fagpersoner og i klinisk praksis. Et av temaene som kom opp i tillegg til tillit og mistillit mellom oss og våre brukere var: Hvorfor mener BUP å være i sin rett til å overprøve barnevernets vurderinger før de spør oss i barnevernet? Hvordan kan vi drive *kompetansebekreftelse i stedet for kompetanseskryping* av kolleger uansett hvilken "linje" vi arbeider i?

Innlederne fortsatte å reise problemstillinger og dilemmaer gjennom hele workshopen. Ingen svar, men undring og ulike foki som utvidelse for perspektivet på hva er salutogent (helsefremmende) samarbeid i motsetning til feilsøking som hovedfokus.

Et intervju med en mors opplevelse av hjelp blir trukket frem:

- Det tok lang tid før jeg fikk tillit til at saksbehandleren var interessert i å hjelpe meg. Jeg var redd for at hun skulle jobbe mot meg... jeg var veldig negativ, og prøvde å skjule det. Men jeg tror hun merka det... Etter hvert letta jeg meg til henne og vant tilliten hennes ... Og hun vant tilliten min. Jeg betrodde meg til henne og fortalte hvordan jeg hadde det. Hun gikk så dypt inn i det at hun visste hvordan hun skulle snakke med meg... og jobbe med meg heller enn mot meg... Slik at jeg kunne være med å jobbe med henne...

Moren peker på:

- tidsaspektet
- frykten for at hun skulle bli motarbeidet
- sin strategi for å forsvare seg.

Denne moren var i utgangspunktet uenig med barnevernet i at ett av barna hennes skulle plasseres i fosterhjem og hadde hatt mange konflikter om dette. Når hun møter en hjelper som hun opplever gir henne "handlingsrom", hvor hun blir hørt, kjenner hun at saksbehandleren er en som hjelper henne og vil barnets vel, selv om de ikke er enige om hva som er best for barnet hennes. Gradvis viker mistilliten, og tilliten vokser fram.

Vi fikk også en videoillustrasjon der Laila intervjuer en jente på tolv år som sa seg villig til å gi sitt bidrag til at helpere kan bli bedre helpere. Hovedmeldingen fra jenta: "det er utrolig viktig at både foreldre og helpere hører på meg, lar meg fremlegge mitt synspunkt, og mine motforestillinger. Det betyr ikke at jeg får det som jeg vil, det er jo de voksne som bestemmer til syvende og sist, men det er så avgjørende at vi får tid til å snakke - sammen."

Hadde vi vært uavhengige av klokka, kunne vi brukt langt mer en halvannen time i denne workshopen som var en påminnelse om basale holdninger og begreper i vår teori og praksis.

Som vanlig på Vetre: *Så alt for mange damer, og så alt for liten tid...* (min herrehelt, Jan Eggum).

Inger Olsen
Ruspoliklinikken Ullevål

Publikasjoner:

Brit Jørgensen: "Mening og motsetning" En undersøkelse fra et barnepsykiatrisk behandlingsprosjekt behandlingsprosjekt for klienter henvist fra barnevernet.

Hovedoppgave i sosialt arbeid 1997

"Mellom idealer og realiteter" Et samarbeidsprosjekt mellom barne- og ungdomspsykiatri og voksenpsykiatri ved Louisenberg Diakonale Sykehus.

Prosjektrapport 2007

Laila Aamodt: "Grenser for makt og ansvar."

Fokus nr.1 2009

Familien i sentrum. Et nødvendig imperativ i samarbeidet mellom barnevernet og psykisk helsevern for barn og unge (BUP). Fontene Forskning 2008

Avslutningsplenum, Vetre 2010

Ubuntu i praksis.

Petter Skauen kommer til Vetre rett fra Port-au-Prince, hovedstaden i det jordskjelvrammede Haiti. Vetrekomiteen ante lite om *hvor* aktuelt dette innslaget skulle bli da de tidligere hadde invitert ham som plenumsforeleser.

Vi føler oss beæret over å ha besøk av denne mannen, hvis oppdrag det er å skape forsoning og møteplasser mellom stridende parter. Vår lille møteplass på Vetre kjennes plutselig ikke så betydningsfull. Har han virkelig tid til oss - i alt det han står midt oppe i? – Han har visst det.

Petter legger vekt på at vi, NFFT og familieterapeuter, representerer en viktig arena, men det kjennes ikke helt slik ut - akkurat der og da. Hjelpeløshetsfølelsen dominerer, som naturlig er, stillet ovenfor de store dramaene som stadig rammer menneskeheten – andre steder enn her hos oss.

Petter forteller fra situasjonen etter jordskjelvet som rammet Haiti 12. januar 2010. Et skjelv målt til 7,3 på Richters skala. Om kaos, om tusener av bygninger som har rast sammen, om mennesker som fortsatt ligger begravd under bygningene. Flere titusener har omkommet – ingen vet på dette tidspunktet helt hvor mange.

Han forteller om alle de hjemløse, om leirene som reises, om nøden og mangel på medisiner, om bortføring og salg av barn, om gjengkriminalitet, plyndring, og voldtekter ...

Det er mye å ta inn. Jeg får ikke med meg alt. Glemmer å skrive.

I ettertid bekrefter og forsterker nyhetene bildet:

- Vi vet nå at nærmere 300.000 mennesker mistet livet og mange flere ble skadd. 1,5 millioner mennesker ble hjemløse og mange av disse bor nå i de midlertidige leirene som er etablert i og rundt Port-au-Prince.
- Hjelpeorganisasjonene slår alarm etter en rekke rapporter om kvinner og unge jenter som skal ha blitt voldtatt i leirene. Mange av kvinnene mistet sine ektemenn, brødre og sønner i jordskjelvet og er dermed enkle ofre for overfallsmenn. Forsøk på barnesmugling avsløres – og mange blir sikkert også gjennomført.

Petter forteller at en del av den haitiske kulturarven er at barn skal smile.

Vi tror vel det kan holde hardt etter hvert.

Petter Skauen, Vetre 2010

Petter Skauen (født 11. september 1944). Norsk fredsarbeider. Utdannet ved Det norske Diakonhjem i 1968. Han arbeidet fra 1972 til 1978 for Kirkens Nødhjelp med bistandsarbeid i Ecuador.

I Guatemala arbeidet han fra 1978 frem til 1999 der han spilte en aktiv rolle i arbeidet som førte til fredsavtalen som ble underskrevet i Oslo i 1996.

I forbindelse med fredsarbeidet har Petter Skauen vært kritisk til USA sitt manglende engasjement for at folk i Mellom-Amerika skulle kunne få et bedre liv. «Amerikanerne hadde nøkkelen til et bedre liv i Mellom-Amerika, men de ville ikke bruke den», sier Petter Skauen.

Fra 1999 ble han engasjert av Utenriksdepartementet i samarbeid med Kirkens Nødhjelp for å arbeide med freds- og forsoningsarbeid på Haiti og i Den dominikanske republikk.

I 2006 fikk han Blanche Majors Forsoningspris og i begrunnelsen sto det «...at han får prisen for sin evne og vilje til å skape arenaer der stridende parter kan møtes».

Tidligere priser:

1995: Brobyggerprisen

1996: Hjelp til selvhjelp-prisen for sitt engasjement for befolkningen i Latin-Amerika.

Han forteller også fra sitt arbeid og lange erfaring med krig og konflikter andre steder på kloden. Om store lidelser - og om grusomheter begått av og mot våre medmennesker. Rystende fortellinger fra virkeligheten.

Og om arbeidet med forsoningsprosesser:

- I forsoningsarbeid hjelper det lite bare å angre, understreker han. Anger er ikke det samme som oppgjør. Det som trengs er handling og dialog. Både overgripere og ofre sitter igjen med de samme spørsmålene; Hvordan kunne dette skje? og hva kan gjøres for å forsones - for å bli troverdig - for å komme videre?

Det kunne vært gjengitt mye av dette, men jeg velger å holde fokus på Haiti her - og den aktuelle situasjonen, så den ikke blir glemt i alt det andre som skjer i verden.

- Forsoning er blitt et nøkkelord. UD har en egen avdeling for fred og forsoning. Når det gjelder situasjonen på Haiti har norske myndigheter valgt å satse på psykososiale tiltak. Landet har stor sykелighet. Stor utbredelse av Hiv og aids. Funksjonshemninger blir tradisjonelt sett på som selvforskyldt. I tillegg er landet generelt sterkt rammet av klimaendringer, kortsiktig og ensidig utnyttelse av naturressursene, vanstyre og store sosiale forskjeller.

Hvor tar de håpet fra – menneskene ved dødens port? spør Petter, og forteller at noe av det befolkningen gjør for å overleve er å synge.

Vi registrerer nå, i skrivende stund, to måneder etter katastrofen, at myndighetene på Haiti har laget en plan for gjenoppbygging og internasjonal hjelp. (Preliminary Damage and Needs Assessment (PDNA). Planen er et utkast som skal gi noen rammer for diskusjonene på en stor giverkonferanse for Haiti i New York i slutten av mars. La oss håpe planer og møter bærer frukter, og at hjelpen monner – der det trengs mest.

- Vi vil så gjerne redde – der og da, men spørsmålet er hva blir folk reddet til, sier Petter. Behovet for hjelp vil vare lenge.

Jeg avslutter her.

Petter Skauen takkes for at han har satt av tid til oss og ønskes lykke til videre med det viktige arbeidet. Det gis et bidrag på 10.000 kroner som nødhjelp til Haiti fra NFFT. Det utgjør ca. en tier fra hvert medlem. Dråper i havet – men havet består jo av dråper.

Kort om Haitis historie

(utdrag fra Wikipedia)

Haiti er en del av øya som ble oppdaget for Spania av Columbus i 1492 og kalt La Española, forvansket til Hispaniola. Indianerne ble utryddet, og slaver fra Afrika importert. Vestdelen av øya ble avstått til Frankrike 1697.

Under den franske revolusjon var det langvarige uroligheter; de hvite ble utryddet; en svart keiser (J. J. Dessalines) styrte mellom 1804—06. Hele øya var forent og fri fra 1820 til 1843, da Den dominikanske republikk ble selvstendig.

Siden har det hersket kaotiske forhold som USA fra tid til annen har grepet inn i. Amerikanske marinetropper okkuperte landet 1915—34. Mellom 1957—71 styrte legen François Duvalier («Papa Doc») diktatorisk og brutalt. Makten gikk deretter over til hans sønn, Jean-Claude («Baby Doc»), som fortsatte farens terrorregime i en noe avdempet form. Han ble avsatt av militæret i 1986.

Etter et nytt diktatorisk styre fra 1988 ble den venstreorienterte presten Jean-Bertrand Aristide i 1990 valgt til president med overveldende flertall. I september 1991 ble han styrtet gjennom et kupp fra hærledelsen med general Raoul Cédras i spissen.

I 1993 innledet USA og en rekke andre land blokade av landet, og høsten 1993 innførte FN økonomisk blokade av Haiti for å tvinge militærregjeringen til å gå av. Etter forhandlinger med juntaen rykket amerikanske tropper inn i landet høsten 1994 for å administrere overgangen fra militært til sivil styre og gjeninnsette Aristide.

Cédras ble tvunget til å forlate landet. Aristide ble avløst som president i 1996 av René Préval, men ble igjen valgt til president i november 2000. Etter et opprør gikk Aristide av i februar 2004 og dro i eksil. I mars samme år dannet Gerard Latortue ny regjering.

*

Litt om den aktuelle situasjonen i dag:

- Haiti er et av verdens fattigste land.
- Jordskjelvet kostet 300.000 mennesker livet, flere er skadd og rundt 1,5 millioner er hjemløse.
- Infrastrukturen (veier, vann og strømledninger mv.) ble ødelagt.
- Mangel på elektrisitet, rent vann og drivstoff gjorde at hjelpearbeidet kom seint i gang.
- I om lag 15 prosent av hovedstaden Port-au-Prince er mer enn to tredeler av bygningene ødelagt.
- På overfylte sykehus arbeider leger og sykepleiere under meget vanskelige forhold for å hjelpe skadde.
- Det er fare for at det vil bryte ut epidemier.
- Kriminaliteten er høy og overgrepene mot sivilbefolkningen er mange
- Regntiden nærmer seg.

Kari Yvonne Kjølås: kariyk@online.no

Avslutningsplenum Vettre fortsatt Utdrag fra en Systemisk samtale:

Fra foredrag ved Petter Skauen går vi over til en stillferdig samtale mellom psykolog Anthony Hawke, som må sies å ha et personlig forhold til begrepet *ubuntu* og intervjuer / samtalepartner, *Magnhild Fiskvik*, tidligere kollega fra Sør-Trøndelag familievernkontor.

Anthony er nå ansatt som leder ved Stavanger familiekontor. Han har også erfaring fra arbeid med menneskerettigheter ved domstolen i Haag. ⇒

Jeg ser deg / jeg ser deg jeg også.

Det vi er vitne til er en samtale om ubuntu.

Det er et assosiasjonsrikt portrett. Vi bringer noen utdrag.

Ragnhild setter Anthony på sporet og han forteller:

– UBUNTU (*Obonto*) sier Anthony, er opprinnelig et Sør-Afrikansk begrep som betyr å stå sammen / å være i fellesskap. Jeg har også et xhosa navn forteller han: *thobile tandabatu; han som elsker mennesker*. En shaman i lokalmiljøet gir deg et navn som beskriver noe ved personen.

Anthony ble født i landsbyen Ntlaza i Transkei, der hans far var misjonslege. Familien flyttet til Port Elisabeth da han var fem år. Faren var da lege på et sykehus for den svarte befolkningen, hadde bare svarte pasienter. Foreldrene var også med i motstandsbevegelsen mot apartheidregimet. Da Anthony var 13 år gammel ble hans far skutt på åpen gate. Familien ble splittet. Anthony forteller ikke mye fra denne tiden, bare at han vokste opp i et Ubuntusamfunn – og at han kom som flyktning til Tøten som 24-åring.

– *Det var en ensom opplevelse*, kan han forsikre oss om, og vi tror ham så gjerne. Han hadde ikke tidligere opplevd å mangle fellesskap – hadde alltid hørt til, og manglet repertoar for å håndtere ensomhet.

– *Det er smertefullt å bli plukket ut fra et ubuntusamfunn, der medlemmene nærmest har en felles identitet*. Nordmenn har det annerledes, de er mer individorientert og har mer erfaring med alenhet og vet hvordan de skal leve med det. (Noen ser til med ut til å like det – i større og mindre grad).

Magnhild kan bekrefte dette bildet av forskjeller. Hun erfarte selv ensomheten ved å komme hjem etter at hun og mannen hadde arbeidet for NORAD, ved Elfenbenskysten i seks år.

Magnhild og Trønderlagkontoret samlet også inn flere millioner til etablering av *Butterfly House*, et barnehjem utenfor Cape Town for hiv-smittede barn. Både Trondheim- og Stavangerkontoret har besøkt stedet flere ganger under byggeprosessen. Dette er også beskrevet i annen Systemisk samtale ved Vettre i år: RINGER I VANNET, med Sverre Jord - fra familiekontoret i Sør-Trøndelag.

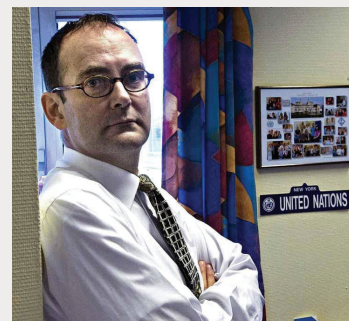

Foto fra et intervju med Stavanger Aftenblad 17. november 2009, Jan Tore Glenjen

Anthony holdt også en workshop på Vettre. Vi siterer fra vaskeseddelen:

”HAR NARRATIV TERAPI NOE Å TILBY BARN, VOKSNE OG FAMILIER UTSATT FOR KRIGSFORBRYTELSE?”:

FNs International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) ble opprettet av resolusjon 827 i Sikkerhetsrådet 25. mai 1993. ICTY har som hovedmål å bringe forbrytelser begått mot menneskeheten under krigen i den tidligere Jugoslavia for rettsapparatet.

Undertegnede arbeider ved Domstolens "Victim and Witness Section" (VWS). Denne avdelingen henter barn, voksne og familier til Haag for at de kan avgi vitneerklæring for Domstolen. Det vitnene forteller om i sine erklæringer er av en så graverende og belastende art, at de kan ha behov for krisehjelp under og etter rettssaken.

Arbeidsforholdene i denne organisasjonen er svært utfordrende. Jeg spør om narrativ terapi har noe å tilby traumatiserte krigsofre, og hvordan narrativ terapi kan anvendes i en slik arbeidskontekst?

Deltakerne må være forberedt på å **delta aktivt** i en idédugnad tilknyttet dette viktige FN arbeidet.

Anthony Hawke

Magnhild Fiskvik og Anthony fra Systemisk samtale i avslutningsplenum

Samtalepartnerne reflekterer høyt:

– Ubuntu er ikke bare et Sør-Afrikansk fenomen. Fellesskapstanken har grobunn over alt og det må ha vært mer av dette i Norge tidligere. Dugnad, for eksempel, levde lenge i beste velgående.

– I løpet av den tiden Anthony har bodd i Norge er vi blitt verdens rikeste land. Vi tror vi kan kjøpe alt, også omsorg. Har vi mistet noe på veien?

– Vi kan trenge å tenke over spørsmål som: *hvem er der for meg – og hvem slipper jeg inn.* Kan hende ligger det en sammenheng her. Vi trenger ubuntu, men *det* kan ikke kjøpes.

– *En særegenhet ved nordmenn*, sier Anthony, er at de i liten grad hilser, og spesielt ikke på fremmede. Ubuntu hilser. Zuluene f. eks. stopper opp med hånden på hjertet: *Jeg ser deg / jeg ser deg også.*

– *Takknemlighet er vanskelig å forene med kritikk*, fortsetter Anthony. Norge har reddet meg, men jeg vil likevel stille spørsmålet: Hva skjer med et samfunn uten ubuntu?

Norge sender stadig flere flyktninger ut av landet. I det siste har det i stadig større grad skjedd om natten. Man diskuterer hvem som er de *ekte* flyktningene: Økonomiske, politiske, forfulgte ... Noen er mer verdige enn andre. Nordmenn har også vært økonomiske flyktninger, blir vi minnet om, flyktninger fra sult.

– *Hva er sannhet?* spørres det videre, og vises til Sannhetskommisjonen (Sannhets- og forsoningskommisjonen, Haag) som ble ledet av fredsprisvinner Desmond Tutu. Formålet med kommisjonens arbeid var å avdekke sannheten om Sør-Afrikas blodige fortid og ga hundrevis av mennesker anledning til å vitne om sine opplevelser som politiske fanger, torturofre ... På den andre siden skulle de som hadde begått overgrep få anledning til å vitne, for å få amnesti for sine forbrytelser - hvis de fortalte om sine handlinger. Det ble en vanskelig prosess. Det er komplisert å lete etter den historiske sannheten. Vanskelig å forstå. Vanskelig å bekjenne og å tilgi. Mange av de som sto frem som overgripere tok sitt eget liv.

– *Det du gjør mot andre rammer også deg selv*, minner Anthony om, *og det å høre til medfører forpliktelse.*

Til Magnhild og Anthony: *Takk for samtalen.*

Helt til slutt ønskes vi vel hjem med musikalsk innslag ved Geir Langslet og Christine Meyer, våre to populære pianobar-entertainere, som også sto for avslutningen i plenum. Vakkert og vel tilpasset konferansens hovedtema UBUNTU – *jeg er fordi du er.*

Kari Yvonne Kjolås

*

Og her avslutter vi også vår lille billedserie over dekorasjonene under festmiddagen:

Og helt til slutt tar vi med et bilde av vokalisten Christine Meyer fra avslutningsplenum.

Dette var det vi fikk med fra årskonferansen på Vettre denne gangen. Flere innslag følger i augustnummeret. Red.

FØRJULSSEMINARET 2010

Metaforum - NFFT
arrangerer som vanlig førjulsseminar
i Gamle Logen i Oslo

2.-3. desember

I år har vi tenkt å løfte oss litt ut av
den terapeutiske hverdagen
og rette blikket mot
vår mangfoldige hjerne
tenkning, nevrologi og traumer

Vi har flere spennende forelesere i sikte

Mer info og invitasjon
kommer i Metaforums augustnummer

Følg også med på www.nfft.no

Sett av datoene allerede nå.

Å	R	S	P	R	O	D	U	K	O
M	E	T	A	F	O	R	I	S	K
E	T	A	R	F	E	S	T	J	L
R	R	T	A	N	G	O	L	O	A
U	O	R	D	E	N	H	Æ	N	S
B	S	K	O	L	E	Å	R	E	T
U	P	E	K	O	R	N	E	N	E
N	E	F	S	T	pa	D	T	Ø	T
T	K	I	D	U	N	E	U	R	O
U	T	R	U	S	T	N	I	N	G

Løsning 1-2010 .

Løsning på kryssord 2-2010 sendes:
NFFT/ METAFORUM
Markveien 23, 0554 Oslo
innen 15. juni 2010

Jeg har løst kryssord 2-2010

Navn: _____

Adr: _____

E-post: _____

**N
B
=**

Ang. dokumenter fra NFFTs årskonferanse og generalforsamling 2010

Alle dokumenter, som budsjett, regnskap,
årsberetning, referat, NFFT-fondet osv er lagt ut
på våre hjemmesider: www.nfft.no

I disse dager:

Kryssord 2-2010

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11									
12		13	14	15					
16							17	18	
19						20			
21	22				23		24	25	
26			27			28	29		
30	31	32						33	
34		35		36					
37									pa

SEND INN LØSNING !

Vinner av kryssord 1-2010:

Claus Fasting, Fredrikstad

Premie: kr. 250.- i avslag
på årskonferanse på Vettre

Vannrett:

- 1 Snakket Petter Skauen om sist på Vettre
- 6 Stort antall
- 11 Kan alt
- 12 Lukkemekanismen
- 16 Mor på samisk
- 17 Transportmiddel
- 19 Foreleser på Vettre (fornavn)
- 20 Reise
- 21 Antidepressivt medikament
- 24 Avta
- 26 Sted i Akershus
- 29 Part
- 30 Nynorsk pronomen
- 32 Skip samlet i farlige stunder
- 33 Retning
- 34 Naboer
- 35 På slutten av brevet (fork)
- 36 Like godt
- 37 Påtrengende handelsmann

Loddrett:

- 1 Oppgaver som snart kommer
- 2 Foreleser på Vettre (fornavn)
- 3 Raskt
- 4 Medium
- 5 To
- 6 Hus som ikke noen skal bo i
- 7 drikk
- 8 Tekkelige
- 9 450
- 10 Friidrettsgren
- 13 Har mange planer
- 14 Forening som promoterer fjellturer
- 15 Veldig (for eksempel sint)
- 18 Tre
- 20 Org.
- 22 Kraftform
- 23 Norsk forfatter (etternavn)
- 25 Vokalene
- 27 Tidligere skøyteløper
- 28 Skipsdagbok
- 31 Bjeffe

Minner om vervepremie: kr. 250,- i avslag på årskonferansen på Vettre, pr. vervet medlem.

Velkommen til jubileumsseminar

Stavanger, 21. og 22. oktober 2010

**Elize Morkel psykolog og narrativ terapeut fra Sør Afrika
i samarbeid med Familievernkontoret i Stavanger:**

Healing relationships: A participatory therapeutic approach from South Africa

Om Elize Morkel:

Elize Morkel is a psychologist working both in private practice and in community work in South Africa. She is involved in teaching and supervision of colleagues in narrative therapy.

During the political changes in South Africa in the 1990's, Elize experienced an intense and dramatic awakening to the pain and suffering of black South Africans who lived on the margins of her world. She was abruptly confronted by the extent to which she participated in and benefited from the injustices of Apartheid.

Finn ut mer om Elize Morkel på: <http://www.elizemorkel.co.za/>

Om seminaret i oktober 2010 skriver Elize Morkel:

Colonization and apartheid has successfully divided South Africans for centuries and the institutionalized violence of racism left behind a broken society. The healing of our post-apartheid society involves the healing of broken relationships on many levels of our lives. The participatory approach to therapy that I propose requires theory and practices that reflect and act on an awareness of socio-political history and context, power relations, dominant discourses and personal narratives. It views therapy and healing from a broader perspective than the boundaries of the counselling room.

In this workshop participants will be invited to reflect on their personal understanding and position regarding prejudices, stereotyping and "othering" and how that influences their availability to participate with clients from different "groups" in society. I will illustrate with examples from my work in South Africa how my colleagues and I implement community participation as therapeutic practice. Throughout the workshop I will make use of exercises, discussions as well as examples from my own practice to explore the theme of healing relationships through participatory therapeutic practice.

For mer informasjon om seminaret, samt påmeldingsskjema gå inn på vår nettside:

www.fam-vern-stvg.no. (klikk på "aktuelt" i venstre meny), eller send e-post til oddrun.svendsen@bufetat.no

Påmeldingsfrist: fredag 20. august 2010!!

Velkommen til to flotte dager i Stavanger, og et spennende møte med Afrika og Elize Morkel!

INTERVJU

med **SISSEL GRAN**

om

Emotionally Focused Therapy
(EFT)

- med norsk sus i serken

Ved Marianne Bie

"Vi må huske på at det er kulturforskjeller mellom Canada/USA og Norge. Derfor tenker jeg at vi må jobbe for å lage "EFT på norsk". Det driver jeg med i samarbeid med Haugesund familievernkontor. EFT og det norske er en tøffere variant med litt mer norsk sus i serken."

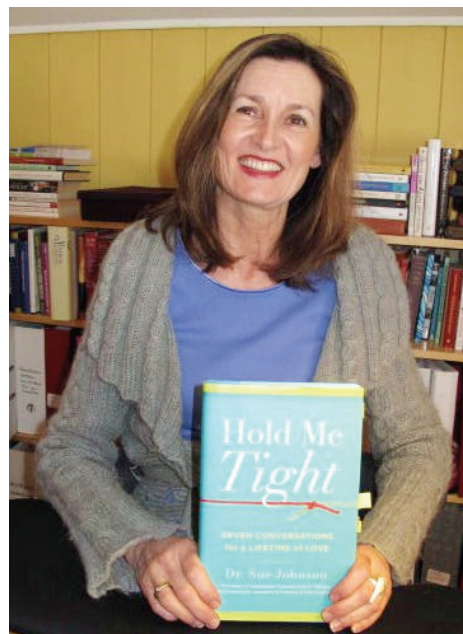
Sissel Gran kommer til Juniseminaret i Tromsø, der hun skal sitte i panel med Peder Lykke fra Psykologbistand og Reidar Hofsoy fra Tromsø Familiekontor, for å snakke om hvordan ideene i Emotionally Focused Therapy passer i Norge.

Jeg møter Sissel på hennes hjemmekontor der hun både skriver og møter klienter. Her er det dype sofaer med tepper, varme tekopper, skrivebord med bøker om psykologi og samliv, symbolske bilder på veggene, masser av fugler i trærne utenfor og en levende japansk silkehøne i rommet ved siden av. Midt i alt dette en blid og engasjert Sissel som svarer på mailer og telefoner, samtidig som hun lytter og svarer på mine spørsmål.

Jeg spør Sissel hva det er med Sue Johnson og EFT som har gjort henne interessert i dette arbeidet.

Sissel:

Jeg syns at hele tematikken rundt følelser har vært forsømt i terapeutisk arbeid og kanskje særlig i arbeid med par, hvor det virkelig handler om følelser: om sorg, glede frykt og forakt- de store grunnfølelsene i mennesket.

Jeg syns Sue Johnson tilfører noe, sier Sissel, fordi hun henter opp igjen det som jeg synes vi mistet på veien i vår opptatthet av språk, systemteori, konstruksjonisme og den mer teknisk orienterte måten å arbeide med par på, gjennom PREP-programmer.

Alle disse innfallsvinklene har vært historisk viktige for å komme bort fra den patologiserende og diagnostiserende måten å tenke rundt dysfunksjonell kommunikasjon og atferd, men pendelen svingte litt for langt, og vi kastet ungen ut med badevannet. Vi glemte at det også er individene i systemene det handler om. Individene som er personlighetsmessig forskjellige på sånne måter at det butter i forhold. Så når Sue Johnson bringer inn følelser og tilknytningsbegrepet for å forstå de vanskelighetene par opplever, synes jeg hun bringer en viktig stemme inn i det parterapeutiske og familierapeutiske feltet.

Marianne:

Vi kjenner tilknytningsteori spesielt i forhold til barn/foreldre: Hvordan bruker Sue Johnson tilknytningsteori i parterapi?

S. Slik hun beskriver dette i sine bøker, er hennes begrunnelse at hun i mange år lette etter en definisjon av hva et parforhold *er*. I parterapi og familierapi har vi vært opptatt av å kalle en slik relasjon for et system, et forhandlingsprosjekt eller en forretningsforbindelse, hvor makt og kontroll har vært viktige begreper for å forstå dynamikken i parforholdet. Sue Johnson mener at et parforhold først og fremst er *et emosjonelt bånd*. Hun mener vi har oversett at det som er viktig for barn også er viktig for oss som voksne. I et kjærlighetsforhold popper barnet i oss opp igjen. Vi ønsker å være nummer én for partneren, og vi blir like fortvilet som et barn hvis vi opplever at tilknytningen mellom oss er truet.

Separasjonsangst er relevant også for oss som voksne. Vår kulturs omfavnelse av tenkning, språk og fornuft har forledet oss til å tro at vi har kontroll på følelsene våre, at vi er rasjonelle i kjærlighet.

Storfamiliesystemet i den vestlige kulturen er nedbygd, og vernet om enkeltindivider ikke så stort som det var før. Dette fører til at den ene, altså partneren, blir usedvanlig viktig for oss. Sue Johnson mener at tilknytningsteori kan forklare mye av den baskingen som foregår i parforhold. Hvis du kjenner partenes personlige tilknytningshistorie, blir deres "irrasjonelle" atferd forståelig. Det er jeg veldig enig i. For vi som jobber med par ser mye raseri, fortvilelse, sjalusi og mye utagering av sterke følelser.

M: *Det vil sikkert være noen som er skeptiske til at det skal bli så altfor emosjonelt i terapi. Hva vil du si om det? Må terapeuter oppføre seg mer emosjonelt i EFT, eller hvordan kan man ta dette inn som norsk terapeut.*

S: Du må tåle følelser hvis du skal jobbe i denne tradisjonen. Du må tåle ikke å skifte tema, noe som er

vanlig at terapeuter gjør, hvis det blir for ubehagelig i timen, eller hvis klienten begynner å vise sterke følelser. Når det er gråt, tilbaketrekning, sorgreaksjoner, sinne eller utagering vet vi at mange terapeuter skifter tema. De forfølger ikke smertespolet fordi de selv misliker såkalt irrasjonell atferd. De synes gråt, sinneutbrudd og klage er slitsomt og ubehagelig. Mange vil gjerne ha konstruktiv atferd - og konstruktive og rasjonelle samtaler i terapirommet, slik at partene kan komme til gode avtaler om arbeidsfordeling hjemme, høflige måter å samtale på osv. Da beveger man seg på det vi kaller *første ordens nivå*. Ingen endring av sterke emosjonelle tema uten at man går rett inn i det, tenker jeg. Man må på en måte gå inn i løvens gap. Det betyr ikke at terapeuten skal sitte og rope og la seg rive med, men det handler om at du som terapeut må følge klientene veldig tett. Vi må følge smerten, rett og slett. Hvis hun for eksempel begynner å gråte, er dette noe du absolutt ikke lar forbigå i stillhet, hvis du jobber emosjonsfokusert. Da skal du påpeke det og si: *"Jeg ser at nå triller en tåre nedover kinnet ditt, så la oss stoppe opp ved det. Hva skjer i deg nå, kan du fortelle det?"* Vi må ikke hoppe over følelser fordi vi tenker at "sånn grining skal vi ikke belønne her". Og hvis han stryker fingrene gjennom håret med et rådløst uttrykk i ansiktet, så må vi påpeke det: *"Nå ser du veldig rådløs ut. Hva skjedde med deg da hun sa at hun ikke vet om hun vil være i dette forholdet mer?!"*

Vi må være der følelsene kommer til uttrykk. Når du er en emosjonsfokusert parterapeut må du være veldig foroverlent, du må følge med som en smed. Du må ikke la følelser og følelsesmetaforer smette unna.

Hvis en angrende, hjemvendt mann som er grepet i utroskap sier til den bortvendte, tilsynelatende iskalde kona: *"Du holder meg på pinebenken! Jeg må*

vite om du vil være i ekteskapet eller ikke!” Grip metaforen! Pinebenk er jo tortur! Vi må følge partenes smerte, og vi må få dem til å formidle den til hverandre direkte, ikke til terapeuten, i hyppige iscenesettelser hvor partene instrueres i å snakke til hverandre og lytte seg inn i den hverandres opplevelse av situasjonen.

M: *Har du forandret din måte å jobbe på etter du ble kjent med EFT?*

S: Jeg har nok det. Jeg er blitt mye mer oppmerksom, jeg har nok alltid vært en aktiv terapeut, men etter at jeg ble inspirert av denne måten å tenke på, er jeg nok veldig nøye på både å følge og styre. Jeg prøver å unngå å la meg avlede, jobber aktivt med å styre klientene tilbake på sporet. Par som sliter vil ofte snakke seg bort fra her og nå og pøse på med masse detaljer og bevis for å underbygge hvor fæl den andre er. Det er veldig lett å fortape seg i slike detaljdiskusjoner, korrigere og å prøve å hjelpe dem til å få en klarhet i hva som egentlig har skjedd. Da kan man forlede seg selv til å tro at det er terapi. Men det er ikke terapi, tenker jeg.

M: *Så du mener at Sue Johnson og EFT har noe å tilføre det norske terapifeltet?*

S: Ja, men vi må finne vår måte å gjøre det på. Jeg tror på å hente det beste fra flere tradisjoner, og jeg tror du som terapeut må vite mer om *hvor du vil* med terapien. Riktig nok er klientene ekspert på sine egne følelser, på sin egen tilstand og situasjon, men når man sitter med et par i konflikt sitter man med to ekstremt forvirrede mennesker som er fulle av fortvilelse. De forstår ikke sine egne følelser og reaksjoner. Det er nok undervurdert av mange terapeuter.

Vi har ikke tatt tilstrekkelig inn over oss at klientene faktisk ikke vet hva de føler, derfor greier de heller ikke å formidle hva de trenger. De skriker og skjeller ut kjæresten når det de egentlig vil ha er trøst og oppmerksomhet. De har dårlig affektbevissthet, og de er dårlig regulerte, rett og slett.

Les Greeberg, som har vært Sue Johnson samarbeidspartner i mange år, er jo faktisk mer opptatt av regulering enn av tilknytning. Han mener jo at vi søker til en partner for å få hjelp til følelsesregulering. Interessant.

M: *Du mener at terapeuten må være noe mer enn en som er ekspert på å skape en god endringsarena?*

S: Nettopp. Vi må vite mye om menneskers grunnfølelser og om hvordan disse følelsene kommer ut på veldig mange rare måter. Jeg tenker at vi kan tillate oss å være litt lærere og akseptere at vi er eksperter på emosjoner. Som psykolog kjenner jeg i alle fall at jeg er det. Vi skal kunne tyde, lese og tolke signaler og vi skal kunne hjelpe folk til å forstå hva de strever med. Vi skal for eksempel hjelpe dem til å forstå at sinne er en veldig stor følelse og at under den kan det skjule seg mye annet: Frykt, sorg, skuffelse og ikke minst *skam* som også er en veldig komplisert følelse, som er underkjent som drivkraft i mange situasjoner. Skam forårsaker blant annet at mange ikke tør å være krevende i mange situasjoner, de tør ikke å si: ”Jeg trenger deg”. Vår kultur er veldig skaminduserende, for vi holder så høyt ideen om selvstendighet og uavhengighet. Vi har absolutt noe å lære av UBUNTU- begrepet: ”Jeg er fordi du finnes.”

M: *Så det å komme og høre på Sue Johnson kan ha noe for seg i forhold sin egen utvikling som terapeut?*

S: Jeg tror det vil kunne være enormt inspirerende for mange å treffe kolleger i Tromsø og diskutere egen praksis og egne terapeutiske erfaringer med EFT og Sue Johnsons tenkning som bakteppe. Men jeg tror at folk skal ta noen av disse videoene som hun og andre ”guruterapeuter” har med seg rundt omkring med en klype salt. Vi må heller jobbe med å lage våre egne, med lokale varianter i miljøer vi kjenner. Vi må huske på at det er store kulturforskjeller mellom Canada /USA og Norge. Derfor tenker jeg at vi må jobbe for å lage ”EFT på norsk”. Det driver jeg med i samarbeid med Haugesund familievernkontor. Vi har så mye moro sammen!

Haugesundkontoret og jeg jobber iherdig med å forene John Gottmans tankegang, som er ganske direkte og pedagogisk, med EFT. Sammen med norsk vestlandshumor og psyko-educativ tenkning, snekrer vi en litt tøffere variant med litt mer norsk sus i serken. Selvsagt sterkt preget av alles personlige stil!

For øvrig er det flere norske psykologer innen dette feltet som også er veldig inspirerende. Det er bl.a. Jon Monsen og Anne Johnsen, begge eksperter på affektbevissthet. Anne Johnsen har jeg akkurat undervist sammen med. Vi ser at elementer fra følelsesbevissthetsforståelse og EFT er en perfekt kombinasjon.

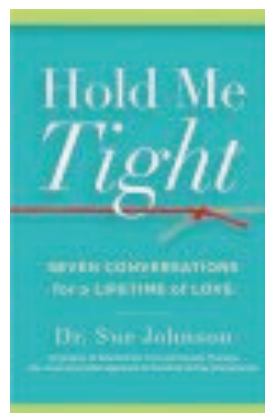
Oppsummert kan vi si at ”EFT på norsk” (for tiden!) inneholder disse elementene for meg:

- Sue Johnsons EFT
- John Gottmans parforskning med mer fokus på kjønnsroller.
- Psykoeducativ tenkning
- Følelsesbevissthetsteori (Les Greenberg, Jon Monsen, Anne Johnsen)
- Min egen tenkning om parforholdets naturlige, kritiske punkter (vendepunkter /porter) hvor det er vanlig å måtte slite med progresjonen i forholdet.

Det viktigste er kanskje dette: Å jobbe med sin egen stil som terapeut. Pusse på sitt eget talent mht relasjonsforståelse. Jobbe for å bli trygg, frigjort og ledig i samarbeidet med klientene.

Altså å finne en terapeutisk tilnærmingssåte som matcher ”vår natur”.

- *Men alt er i endring her i livet. Om et år ser jeg kanskje annerledes på noe av dette, avslutter Sissel.*

Hold Me Tight:
Seven Conversations for
a Lifetime of Love:
Sue Johnson

marianne.bie@nfft.no

**Vi gjør oppmerksom på at neste systemiske kafé i Oslo er 3. juni 2010.
Se www.nfft.no for mer info.**

Juniseminaret

14 - 16 juni 2010

Rica Ishavshotel, Tromsø

Dr. Sue Johnson

Hold me tight

- Emotionally Focused Couple Therapy (EFT)

Sted:

Rica Ishavshotel, Fr. Langesgate 2
9008 Tromsø

Tlf: 77 66 64 00, rica.ishavshotel@rica.no

Frist:

15. mai 2010 på www.nfft.no

Priser:

Kursavgift (inkl lunsj og kaffepauser tre dager): kr 2 900

Kursavgift for NFFTs medlemmer: kr 2 700

Overnatting kommer i tillegg

For informasjon og påmelding:

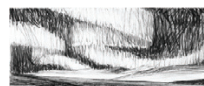
www.nfft.no

Juniseminaret i 2010
er et samarbeid mellom
Nordkalottenprosjektet,
NFFT og Bufdir

Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

Nordkalottenprosjekt

DEBATTINNLEGG:

En godkjenningsordning for familieterapeuter i Norge?

Dette er en orientering til NFFT's medlemmer i forhold til spørsmålet om godkjenning av familieterapeuter i Norge. Hovedhensikten er å kunne kvalitetssikre hva som er en akseptabel standard når det gjelder bruken av tittelen familieterapeut. I Norge har vi ingen godkjenningsordning for familieterapeuter, mens en slik ordning lenge har eksistert i andre land som Sverige, Finland, England, Irland og USA.

NFFT's styre har diskutert saken flere ganger – sist i 2009. Slik jeg har forstått styret mener de at de på vegne av foreningen ikke kan ta initiativ til å arbeide for en slik godkjenningsordning, fordi NFFT ikke er en fagforening men en faglig interesseforening som skal inkludere alle med interesse for familieterapi, uavhengig av utdanning og formell kompetanse. De har likevel åpnet for at praktiserende familieterapeuter som er ordinære medlemmer av NFFT og som ønsker en godkjenningsordning eventuelt kan ta et slikt initiativ.

På generalforsamlingen i Norsk forening for familieterapi på Vetre 4. februar d.å, gav flere medlemmer uttrykk for at saken burde utredes bredt og fordomsfritt, slik at alle sider ved en eventuell godkjenningsordning kunne belyses. Jeg fikk som medlem anledning til å presentere noen sider ved saken.

Det begynner etter hvert å bli ganske mange norske institusjoner som gir utdanning i familieterapi. I Norge er ikke familieterapeut en beskyttet tittel. Det vil si hvem som helst kan betegne seg som familieterapeut i Norge, med bakgrunn i alt fra solid utdanning til ingen utdanning i det hele tatt. Hvem som helst kan derfor på det private marked tilby familieterapi. Bufetat har krav om toårig etterutdanning i familieterapi som kriterium for fast ansettelse. Utover det å sjekke utdannelses-

lengden, kan verken bedrifter som søker familieterapeuter eller privatpersoner som

ønsker et tilbud utenom det offentlige, på en enkel måte orientere seg om vedkommende som tilbyr tjenesten, har en tilstrekkelig faglig bakgrunn.

En godkjenningsordning vil derfor i stor grad være viktig både for terapeuten selv, arbeidsgivere og klienter, fordi det blant annet vil bli ryddigere for dem som ønsker å velge terapeuter som oppfyller minimumskrav til faglige kvalifikasjoner.

Kravet om et slags "kvalitetsstempel" for familieterapeuter aktualiserer spørsmålet om hva slags formelle krav det bør være i forhold til utdanning, klinisk praksis og veiledning dersom en norsk godkjenning skal være troverdig? Og hva slags overgangsordninger bør gjelde dersom man gradvis går over til et slikt system?

Jeg har tatt utgangspunkt i helsepersonelloven for å lage et eksempel på hva en godkjenning kunne tilføre oss:

- *Godkjenning skal ivareta klienters sikkerhet ved å sikre at terapeuten har de nødvendige kvalifikasjoner for yrket.*
- *Yrkestitlene til de som omfattes av en godkjenningsordning er beskyttet. Dette innebærer at personer uten godkjenning ikke har adgang til å bruke samme tittel eller tittel som ligner.*

- *Godkjenningsordningen har hjemmel i Lovverket slik at terapeuten plikter å sette seg inn i de lover og regler som regulerer yrkesutøvelsen. Det stilles krav om faglig og etisk høy standard hos den som er godkjent.*

Jeg mener at en norsk godkjenningsordning bør utformes med tanke på eventuell koordinering av EØS standarder og ordningen om fri flyt av arbeidskraft innenfor EU og EØS land.

En måte å komme i gang med noen av disse problemstillinger ville være hvis

NFFT tok imot invitasjon fra Norsk Forbund for Psykoterapi (NFP) om å bli medlem der, for så jobbe videre derfra. Norsk Forbund for Psykoterapi er medlem av the European Association for Psychotherapy (EAP), som er etablert i 28 land. Den Europeisk Familierapiforeningen (EFTA), som Norsk forening for familierapiterapi er medlem av, er også medlem av EAP. Medlemskapet innebærer blant annet at de også har akseptert denne rammen som regulerer standarder for psykoterapeuter. Som følge av dette, har de relativ nylig begynte en godkjenning / sertifiseringsprosess som skal gjelde for sine medlemsorganisasjoner og som er i tråd med EAP's standarder for psykoterapeuter.

I tillegg vil vi som medlem av Norsk Forbund for Psykoterapi ha mulighet til å knytte oss til

- felles klageinstans ved klager fra klienter,
- felles forsikring, noen har undersøkt og ikke funnet noe forsikringsselskap som gir dette til terapeuter i enkeltmannsforetak til overkommelig pris
- momsfritak. Her råder et stort virvar og mye uryddighet. Familierapeuter i privat praksis uten helsefaglig bakgrunn er per i dag momspliktige over ett visst beløp, uansett hva slags muntlig, tidligere eller overlevert informasjon en har fått.

Dette var bare noen av de temaer som reises med spørsmål om en godkjenningssordning, - sett fra mitt ståsted. De siste ukene har jeg sendt ut informasjon om mye av dette til enkelte studenter og terapeuter som jeg fått kontakt med. Det har kommet veldig mange tilbakemeldinger som støtter og ønsker dette tiltaket velkommen. Det er viktig der vi er i prosessen nå, at alle som har momenter til støtte for at vi gjør dette arbeidet nå, innvendinger, motforestillinger, osv, gir meg tilbakemeldinger i forhold til dette. At ulike innfallsvinkler blir belyst, gir det beste grunnlaget for en god utredning.

I tråd med denne tanken, er det nå dannet en uformell arbeidsgruppe blant NFFT's vanlige medlemmer som ønsker å utrede alle sider ved spørsmålet om en god-

kjenningssordning. Vi håper at gruppens sammensetning kan bidra til at mangfold i meninger og ståsteder i forhold til de ulike problemstillinger og tema som aktualiseres gis til uttrykk og kommer fram.

Arbeidsgruppen består av: Per Jensen, Rolf Sundet, Anne Andersen, Hans Christian Michaelsen, Bente Lindbæk, Hilary Wongraven, og undertegnede - Lillian Kallasten, som skal være gruppens praktisk koordinator. Ideen vår er å begynne å utrede nærmere i forhold til de mange ulike problemstillinger og spørsmål som reises i forbindelse med etableringen av en akkrediteringsordning, og forberede det hele som en sak som kan legges fram på neste års generalforsamling i NFFT.

Det er viktig å understreke at per i dag har arbeidsgruppens medlemmer i noen tilfeller like - og i andre tilfeller ulike prioriteringer, meninger og ståsted i forhold til akkrediteringsspørsmålet. Men alle i gruppen mener at det nå bør startes en bred og åpen debatt blant NFFT's medlemmer omkring de ulike problemstillinger som reises i forbindelse med akkrediteringsspørsmålet. Det virker som om at det hittil er stor enighet i gruppen om at en ikke er interessert i å endre NFFT slik at den går bort fra å være en interesseforening. Samtidig er det behov for å drøfte hvordan NFFT's inkluderende profil kan bevares i det komplekse profesjonsbildet som i større og større grad gjør seg gjeldende ut i fagfeltet for familierapeuter i Norge.

Ser du også viktigheten av at tema som reises i dette innlegget skal drøftes og debatteres både i forhold til deg selv og fagfeltet vårt, oppfordrer arbeidsgruppen deg til å følge med på videre debatt, innlegg og informasjon her i Metaforum – og fremfor alt, at du deltar selv! Du er også velkommen til å vise din interesse ved å sende oss en mail. De som tar kontakt blir jevnlig oppdatert. Hvis du har spørsmål er du selvfølgelig også velkommen til å stille dem, så svarer jeg eller vi i arbeidsgruppen så langt vi kan.

Mail til arbeidsgruppen kan sendes - via meg - til:
familieterapeuten@live.no
Lillian Kallasten,
Koordinator for Arbeidsgruppen.

Kommentar til debattinnlegg:

IDEOLOGI OG SERTIFISERING

Hvordan skal NFFT forholde seg til mange medlemmers ønske om å få en akkrediteringsordning med sertifisering av familierapeuter?

Styret har drøftet spørsmålet grundig ved flere anledninger og kommet frem til at det ikke er NFFTs oppgave å utrede eller å arbeide for en slik ordning.

På Generalforsamlingen på Vettre i februar ble det gitt en orientering av Lillian Kallasten om at en uavhengig gruppe vil arbeide for å utrede en sak om akkreditering. Det vises til innlegg annet sted i bladet.

Som leder av styret vil jeg derfor utdype styrets syn og samtidig ønske medlemmene velkommen til en debatt i Metaforum om dette temaet frem mot neste generalforsamling i 2011.

Styrets hovedargument er at NFFT er en interesseforening på tvers av profesjoner, en forening som spesifikt arbeider med å fremme de familierapeutiske, systemiske og narrative ideene i henhold til formålsparagrafen og ha faglige arenaer for dette.

Det er av overordnet interesse å spre familierapeutiske ideer og familierapeutisk tenkning til mange faggrupper, arbeidsplasser og miljøer og å knytte til seg medlemmer fra mange fagfelt. Dette mener styret gjøres best ved en åpen forening uten differensiering av medlemmene.

Slik NFFT er organisert i dag drives foreningen uten ansatte og med styremedlemmer som utfører styrearbeidet på sin fritid. En utredning av akkrediteringsordningen vil være krevende og om styret skulle prioritere dette arbeidet måtte det gå ut over annet arbeid.

Det kan og nevnes at spørsmål om akkreditering og sertifisering ble drøftet på møte med de nasjonale foreningene i ca 30 land på IFTAs verdenskonferanse i Buenos Aires mars 2010. Noen land, blant annet England er kommet langt i arbeidet med akkreditering, men flertallet av landene hadde ikke slike ordninger. IFTAs syn sammenfaller med styret i NFFTs med tanke på at familierapeutisk tenkning ønskes utbredt til mange praksisfelt og at en sertifiseringsordning kan krysse disse interessene.

På den andre siden har vi en stadig voksende medlemsgruppe med masterutdanning i familierapi, som ønsker en formell anerkjennelse av denne kompetansen.

Velkommen til meningsutveksling
og debatt.

Marianne Bie
Styreleder

METAFORUM RED. HAR SAKSET FRA:

LOVER FOR NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

(vedtatt 02/12/83, revidert 13/04/85, 02/02/02, 02/02/06 og 01/02/07).

§ 1 FORMÅL

Norsk forening for familierapi har til oppgave:

1. Å utbre kunnskap om, og skape anerkjennelse for familierapi og systemisk praksis.
2. Å fremme samarbeid og kontakt mellom enkeltpersoner og grupper som er engasjert i familierapi, systemisk praksis, undervisning og forskning relatert til familierapeutisk og systemisk arbeid.
3. Å støtte forskning og annen fagutvikling innen familierapi og systemisk praksis.

§ 2 MEDLEMSSKAP

Individuelt medlemskap er åpent for praktiserende familierapeuter og annet fagpersonell som arbeider med familier, underviser eller forsker innen feltet.

Det lyriske hjørnet:

BOKOMTALE:

Frank Eriksen med ny bok:

Dunkel slekt

Oplandske forlag 2009

Det er seks år siden siste utgivelse: *Nav og natt* – 2003. Dette er forfatterens niende diktsamling, der flere av diktene handler om slektskap, i ordets mangfoldige betydning. Boken har høstet gode omtaler.

Vi siterer fra en anmeldelse av Geir Vestad, fra Hamar Arbeiderblad: (Foto også fra H A)

"... Men det er ikke nødvendigvis slekta i tradisjonell forstand Frank er på lyrisk leting etter. Snarere er det innsirklingen av stedet der identiteten og språket har sitt sted, som det dreier seg om.

«Huset vi er født i, er fysisk innskrevet i oss,» heter det i samlingens motto, hentet fra Gaston Bachelard. Og dette fysisk innskrevne huset, slektas hus, synes å være noe av det Frank dikter på.

I så måte viderefører han en hovedlinje i diktningen sin. Men for hver samling er det som han kommer et skritt videre, det blir tydeligere, sterkere. Fra den første spede starten for snart 30 år siden, framstår Frank Eriksen i de senere samlingene sine som en fremragende lyriker med klar egentone og samtidig en solid forankring i det hedmarkske.

I samtidslyrikken står han for en tradisjonell linje, i arven fra Børli. Og innen denne tradisjonen viser Frank Eriksen igjen at han er en ener her til lands.

DET TILBAKESKUENDE er et vesentlig perspektiv i mange av diktene. Fetter-diktene er med på å understreke dette perspektivet; møtet med slekta innebærer også en ferd tilbake. Men det mangler heller ikke på mer oppdaterte vinklinger.

Death Metal heter et av de siste diktene i samlingen, om tunge trommer og vreg på gitaren, der dikteren kjenner at metal-musikken er som «hvitkronespurvens sang»;

*Den går også djupere og djupere i målet sitt
så lenge det fins en kvist å sitte på.*

Og at death metal og hvitkronespurven skulle ha noe til felles, er det neppe noen som har tenkt på før Frank påpeker det.

...

SOM HELHET har Franks dikt en jordnær enkelhet og ekthet som ikke kan unngå å gripe tak. Det som kanskje fungerer minst bra, er noen av de selvreflekterende diktene om å dikte. Men også innen denne tematikken er det gode treffere:

Bokstavene i veden

plystrer når

kubben lyser ildrød gjennom trekken. "

Vi finner mange nære og personlige bilder i denne samlingen, men også strofer med mer globalt tilsnitt. Vi lar diktene tale for seg selv og gjengir et lite situasjonsbilde, sammen med selve titteldiktet.

Red. Kari Yvonne

TIDEN

Tiden, går den
fra ansikt til ansikt
i Varanasi –
ei ung mor med barnet inne i ei jakke
hun holder mot sjalet og ullteppet
slengt om seg,
barbeint og i et

øyeblikk med mobilkamera
i dalende likaske.

DUNKEL SLEKT

Jeg synger i mørket
når lydene i meg ramler,
ramler av gammelt gods
jeg synger

ordene som ikke ble sagt
hagleskurene,
synger
meitemarkenes stillhet
like til månen i sandgrunnene, synger
stein jeg snur meg med
mot netter jeg ikke veit
hvor er hjem

— Pulsåra er,
slagene
og kneskålene til henne som
huker seg ned
i pant og vrakgods som
ruller og
ruller inn
er,
piltasten
han med elva og vinden
jager ei flue med
er,
diktet jeg tøyer lydene i
så langt at jeg
aldri slutter å synge
i mørket.

KJÆRLIGHETSKODEN

Et intervju med Lena Kristin Hole -

ved Rikke Helmer

RIKKE: Lena, fortell historien om hvordan du bestemte deg for å bli en forfatter og å skrive en bok?

LENA: Det er litt rart – for ett år siden, da jeg var her på Vetre, visste jeg ikke at jeg skulle skrive en bok. Men likevel, helt fra jeg begynte å jobbe i familievernnet i 1997 har jeg syslet med ulike idéer om forsoning, tillit og mistillit. Tema jeg bare ble mer og mer opptatt av, og en dag hadde jeg så mange tanker og erfaringer jeg ville dele - stoff nok til å skrive en bok om temaene. Erfaringer og refleksjoner jeg har samlet gjennom historiene som parene har fortalt om sine samliv er med i boken. Når jeg har sittet og hørt alle historiene har det oppstått et fortellerbehov. Og trangen til å skrive bare økte, og så en dag satte jeg meg ned og skrev en innholdsfortegnelse. Det tok ikke mer enn et kvarter - hodet var sprengfullt av stoff. Jeg hadde lyst til å fokusere på unntakene hos par; hvordan man kommer ut av mistillit og får tillit, eller mer presist; hvordan ser øyeblikkene ut, når det vipper fra tillit til mistillit og fra mistillit til tillit, og hva er de viktige stegene ut.

R: Hva skjedde så?

L: Jeg måtte finne ut om noen ville at jeg skulle skrive en bok om disse temaene, slik at jeg kunne få støtte. Men faktisk er det slik at hvis du ikke har et ferdig manus, eller er debutant på over 40 år – ja, da får du heller ingen økonomisk støtte fra forfatterforeningen. Så på bakgrunn av denne erkjennelsen tok jeg "den frekke" - ringte til Kagge Forlag og forhørte meg om det var slik at de bare vurderte ferdige manus eller om de ville kunne støtte mine idéer til bok, hvis de fant dem interessante! Konklusjonen var at forlaget var veldig interessert, og så var jeg i gang. Dette var i slutten av februar i fjor.

R: Det bringer oss over til prosessen – hvordan har den vært? Har den vært morsommere, mer inspirerende eller vanskeligere enn du hadde tenkt deg?

L: Skriveprosessen har vært ekstremt lystbetont. Har hatt masse å skrive om hele tiden. Det var overraskende – hadde ikke trodd det skulle være så

Kjærlighetskoden

Om å ta vare på det parforholdet du har

Veil. pris: kr 339.00

Forfatter: Lena Kristin Hole

ISBN: 9788248909187

Utg.År: 2010

Boka til alle som er i et forhold de vil ta vare på

I starten av et parforhold er tilhørigheten sterk. Etter hvert vil mange oppleve at tilliten forsvinner – for kortere perioder eller for godt. Vi lukker oss for hverandre. Vi mister følelsen av å spille på samme lag, og har ikke lenger innflytelse på hverandre som kjærester. Da må den trygge kontakten gjenopprettes, hjertene åpnes igjen!

Denne boka gir nye ideer til hvordan tilliten kan bevares eller gjenopprettes mellom to som ønsker å dele livet. Den inneholder en rekke praktiske øvelser og tanker til refleksjon. Forfatteren har lang erfaring med å jobbe med parforhold, og bruker autentiske historier for å gjøre budskapet lettere å forstå.

Kagge forlag 2010

bra. Jeg har brukt all min fritid og alle ferier. Alt jeg trengte var en begeistring fra forlaget for å komme i gang!

Grunnen til dette er at jeg liker å skrive. I tillegg så har jeg hatt all nødvendig teori, kunnskap og erfaring inne, slik at jeg kunne skrive fritt ut fra mitt eget hodet - uten å bli forstyrret av teoretisk tenkning. Det eneste jeg har gjort, er å lese haugevis av romaner underveis for å stimulere skrivelysten. *Det tror jeg har vært viktig!!*

R: Har du hatt noen nyttige støttespillere underveis?

L: Det har vært betydningsfullt å merke begeistring fra kollegaer i familievernet, for at noen ville skrive om erfaringer fra vårt arbeidsfelt.

Jeg har også satt umåtelig pris på økonomisk støtte fra NFFTs fond. Det har gitt meg en følelse av at foreningen synes det er veldig viktig at jeg skriver, og en anerkjennelse av at det ikke går uten økonomisk støtte.

R: Til slutt – nå når boka er ferdig, hvordan kjennes det – ble den slik du hadde tenkt?

L: Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å skrive en bok på 150 sider. Hadde lave ambisjoner, noe jeg i ettertid har tenkt var bra. Imidlertid ble det en bok på 250 sider og som også nå kommer som hovedbok i Bokklubben i mars.

Jeg hadde satt meg som mål og skrive en lett tilgjengelig bok for alle – uten faguttrykk, og tror jeg har fått det til. Har forsøkt å gjøre den relevant for alle som er i et parforhold, men også for alle som opplever vanskeligheter i nære relasjoner. Tror prinsippene i boka, som handler om hvordan mistillit og tillit oppstår i nære relasjoner, kan være nyttige for mange. Det eneste jeg kunne savne selv i boka er flere historier om tillit, men jeg bestemte meg for at boka ikke skulle være en bok om lykkelige løsninger – ikke rosenrød, men en bok om livet.

Rikke Helmer: rikke.helmer@bufetat.no

Lena & Rikke, Vettre 2010

Bokomtale:

Kart over narrativ praksis

(Michael White 2007).

Oversatt til norsk av Eva Storsveen og Kyrre Haugen Bakke (2009).

Anmeldt av Margrethe Treider

Endelig foreligger en bok som sammenfatter tenkningen og teorigrunnlaget som narrativ praksis bygger på. Michael White rakk akkurat å fullføre denne før han døde i 2008. Dette er en etterlengtet bok for alle som interesserer seg for narrativ praksis og som strever med å finne terapeutiske veier innenfor denne tenkningen eller praksisformen.

White skriver i forordet at boken både er ment som en innføring i narrativ praksis for dem som har lite kjennskap til denne terapiformen og som en informativ tekst for dem som allerede er fortrolige med narrativ tenkning og terapi. Boken henvender seg mao. til et bredt publikum.

Etter mitt syn lever boken opp til begge målsettingene. Gjennom seks kapitler tar White oss med på en reise der han gjennom kliniske eksempler, forklarende kommentarer og teoretisk fordypning illustrerer ulike måter å gå inn i narrative samtaler på. Dette gjør han gjennom illustrasjon av sine terapeutiske kart.

Kartmetaforen er sentral for White, noe han redegjør for i innledningskapitlet. Fra han som liten gutt vokste opp i et av Australias arbeiderklasseområder og fikk sin første sykkel, var han fascinert av å studere kart og oppsøke nye steder for å erfare hvordan mennesker levde og organiserte seg under ulike livsbetingelser. Denne nysgjerrigheten, utforskertrangen og fasinasjonen av det ukjente satte sine spor i hans terapeutiske virke og har fått en sentral plass i narrativ terapi. Begrepet *narrativ* betyr som kjent *historie, fortelling*

eller *beretning*, og sentralt for narrativ praksis er at mennesker skaper mening i sin tilværelse gjennom de historiene vi konstruerer om våre liv. Slike historier blir derfor sterkt identitetsskapende.

I terapeutisk sammenheng er slike historier ofte problemmettede. Unntak og skygge-lagte livsområder hvor problemene ikke dominerer i samme grad, er ofte utilgjengelige eller vanskelig å få øye på. Problemhistorien(e) får derfor ofte dominere, noe som virker sterkt begrensende på menneskers liv og identitet. Sentralt for narrativ praksis er å hjelpe folk til å utvide synsfeltet og utvikle historier som fanger bredden i deres livserfaring slik at de får en bredere plattform å tenke og handle ut fra. Til dette skriver White at:

Min livslange fasinasjon med kart har gjort at jeg betrakter kartet som en metafor for samarbeidet med folk som oppsøker meg med alle slags bekymringer, dilemmaer og problemer. Når vi setter oss ned og snakker sammen, vet jeg at vi er i ferd med å legge ut på en reise der det endelige målet ikke kan beskrives i presise termer... Jeg vet (også) at vi kommer til å velge en vei som ikke er fastlagt på forhånd ... (og at) de opplevelsene vi kommer til å få..., ikke handler om å få bekreftet det vi vet fra før, men om å foreta ekspedisjoner inn i hva som er mulig for folk å vite om livet de lever, (White 2009:11).

Boken åpner med et kapittel om eksternerende samtaler.

Eksternalisering er etter hvert blitt et innarbeidet begrep i det terapeutiske vokabularet og viser til en praksis der terapeuten hjelper folk til å objektifisere problemet slik at det løsrives fra deres identitet. Dette innebærer en mental forflytning der problemer ikke betraktes som egenskaper ved personen, men som utenforliggende fenomen som plager eller herjer med vedkommende. I første kapittel møter vi Jeffrey og hans foreldre. Jeffrey sliter med AD/HD, og på mesterlig vis leder White oss gjennom den første samtalen med familien. Videre møter vi barn og voksne som sliter med henholdsvis enkoprese, selvskading, angst, depresjon og andre store livsbelastninger.

Med disse samtaleutdragene som bakteppe leder White oss gjennom gangen i eksternaliserende samtaler ved å gjennomgå de fire spørsmålskategoriene:

1. *Formulering av en spesifikk, erfaringsnær definisjon av problemet,*
2. *Kartlegging av problemets virkninger,*
3. *Evaluerings av disse virkningene, og*
4. *Begrunnelse av analysen.*

Videre går han nærmere inn på hva han legger i terapeutisk holdning og bruk av metaforer. Her understreker White det etiske ansvaret som hviler på oss terapeuter. Han utdyper også hvordan han sammenlikner den terapeutiske holdning med undersøkende journalistikk. Det vil si en distansert og undersøkende holdning som hjelper folk til å utforske og skape avstand til sine problemer.

De øvrige kapitlene omhandler:

- *Ny-formulerende samtaler,*
- *gjenerindrende samtaler,*
- *definerende seremonier,*
- *samtaler som setter søkelys på usedvanlige vendinger,*
- *og stillasbyggende samtaler.*

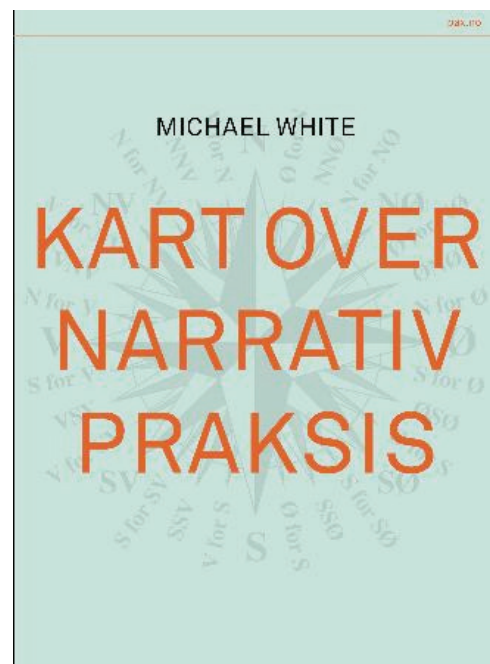
Også disse er spekket med kliniske eksempler som gir et godt innblikk i hvordan White bruker kartene og hjelper folk til å synliggjøre og sette ord på skyggelagte sider av sine liv. I hvert kapittel finner man også en grafisk fremstilling av samtaleforløpene som gir mulighet til å studere disse nærmere. I tillegg fletter han inn teoretiske bidrag fra henholdsvis Jerome Bruner, Barbara Myerhoff, Michel Foucault, Lev Vygotskij, Jacques Derrida m. fl., som alle har vært sentrale inspirasjonskilder for White og det teoretiske grunnlaget narrativ praksis bygger på. Dette gir boken teoretisk tyngde uten at den blir vanskelig tilgjengelig. Hele veien er fokus holdt på en klinisk og praksisnær form, og de teoretiske bidragene tjener mer som inspirasjon til videre lesning og fordypning.

Det er vanskelig å utheve enkeltutdrag eller enkeltkapitler som bedre eller mer inspirerende enn andre. Etter mitt syn gir boken en god og helhetlig innføring i narrativ praksis som synliggjør det særegne ved denne terapiformen. Boken er godt oversatt og skrevet i en varm og humoristisk tone som gjør den lett tilgjengelig. Enkelte steder kan man likevel stusse over oversettelsen. Særlig gjelder dette begrepene *definerende seremonier* og *usedvanlige vendinger*. I annen narrativ litteratur er disse begrepene vanligvis oversatt til *hedrende seremonier* og *unike resultat*, noe som derfor er mer innarbeidet i det norske narrative vokabularet. Hvorfor man har lagt seg på en annen linje her, blir det ikke redegjort for, men det spiller heller ingen avgjørende rolle. Det viktigste er at flyten i teksten er god og at boken er informativ og inspirerende.

På det varmeste kan den anbefales til alle som ønsker å sette seg nærmere inn i denne tenkningen og praksisformen.

Margrethe Treider margrethe.treider@bufetat.no

Familieterapeut og cand. polit. i psykologi
Aker familiekontor

PAX forlag 2009

En inspirerende dag:

København den 4. mai 2010

En collaborativ tilgang til supervision for professionelle inden for sundhedsvæsenet, privat praksis, universitetet, PPR eller den offentlige kontekst.

ved

Harlene Anderson

- Sprog: Let forståeligt engelsk.
- Gruppen: Ca. 20 deltagere således at gruppen sammen med Harlene kan fordybe sig i temaet.
- Sted: Nærmere besked senere afhængig af gruppestørrelsen, men centralt i København
- Pris: Kr.2.500kr inkl. frokost og kaffe. (For medlemmer av NFFT 20% reduksjon i pris)
- Tilmelding: Ved en mail til Staffan Røijen (se nedenfor) og indbetaling af kursusafgift på: Kursuskonto Reg. 0268 kontonr. 4400355 681.
På indbetalingen bedes du notere dit navn.
Du er først sikret plads, når vi har modtaget betaling. Tilmeldingen er bindende.
- Arrangør: Børne-/ungdomspsykiater Staffan Røijen, Vesterbrogade 20.2.tv. 1620 Kbh V .
Cand. psych. Jytte Gandløse, Høsterkøbevej 52, 2970 Hørsholm, tlf 45814597.
Ring venligst hvis du ønsker yderligere oplysninger om dagen eller ta kontakt på
Email: staffan@rojien.dk

Staffan Røijen og Jytte Gandløse

“Supervising” and “therapy” informed by postmodern premises involve similar processes—collaborative relationships and generative conversations—even though the context, participants and intent of the endeavors are different: Supervisors and supervisees connect, collaborate and construct with each other to access creativity and imagination toward multiple possibilities where none seemed to exist before.

Join *Harlene Anderson* to explore and expand supervising” from a postmodern collaborative perspective in university, post-graduate training institutes, agency and private contexts. Drawing from Harlene’s expertise and experience, along with that of the participants, we will focus on discussions about supervision that are relevant to the participants as well as these questions:

- What are the characteristics of supervision from a postmodern/social construction perspective?
- What does collaborative supervision look like “in action”?
- What are the challenges of collaborative supervision?
- How to supervise collaboratively in hierarchical contexts and systems?

Harlene is warm and engaging: come to this dynamic and interactive dynamic interactive day with a format that will include brief didactic presentations, participant discussions, and demonstration consultations.

“ . . . once one gives up on the search for foundations and the quest for certainty, human inquiry into truth and knowledge shifts to the social communal circumstances under which persons can communicate and cooperate in the process of acquiring knowledge.”

Cornell West

Se også www.nfft.no

Jeg skulle ha løftet deg varsomt over

Kjønnsforskeren Wencke Mühleisens gripende beretning om morens sykeleie og død

... Mor og datter har levd sine liv under helt ulike betingelser. Dette er en bok om å forsøke å forstå, om utilstrekkelighet, avstand og nærhet. Om å ønske at moren skal få beholde en siste rest av verdighet ...

Gyldendal 2010

OMTALE:

Denne boken kom meg nær på så mange måter:

Betagende og berørende, sammensatt, slik livet er det, er denne fortellingen om en datters forhold til sin mor – og avskjeden.

Vakker, sår og brutal. Gjenkjennelig. Tragisk – ja, men med fine og befriende islett av humor.

Både til å gråte og le av. Mest gråte.

En kjærlighetserklæring.

Ettertenksomt, med kloke spørsmål.

Noen passasjer rent poetiske.

Knapt og skarpskåret språk.

Boken anbefales lest i ett strekk.

Den er kort nok – og den fortjener det.

Kari Yvonne Kjølås

INNHold Metaforum 2-2010

FASTE SPALTER:

Infoside	2
Redaksjonens røst	3
Lederen har ordet	4
Det lyriske hjørnet	
Frank Eriksen: <i>Dunkel slekt</i>	41
Kryssord	31
Div. side	32

REPORTASJER og REFERATER:

Fra VETTRE 2010	
Åpning <i>UBUNTU</i>	
Christine Koth -	6
Allan og Anette Holmgren	7
V/ Hilde Ingebrigtsen	
Workshop: Jan-Vegard Nilsen og Vigddis Vie Torsteinsson.	
<i>When I know Your name...</i>	
V/ Inger Olsen	12
Workshop: Hege Vatne.	
<i>Ung jente og flerkulturell ...</i>	
V/ Hilde Ingebrigtsen	17
Workshop Hans Petter Fundingsrud og Pål Talberg. <i>Å bevege seg mot utkanten ...</i>	
V/ Pål Abrahamsen	21
Systemisk dialog: Sverre Jord / Siv Myhra	
<i>Ringer i vannet. Historien om ...</i>	
V/ Pål Abrahamsen	22
Workshop: Brit Jørgensen og Laila Aamodt	
<i>Kan tillit og anerkjennelse forstås som ...</i>	
V/ Inger Olsen	24
Avslutningsplenum:	
Petter Skauen, <i>Ubuntu i praksis ...</i>	26
Anthony Hawke og Magnhild Fiskvik	
Samtale: <i>Jeg ser deg ...</i>	28
V/ Kari Yvonne Kjølås	
INTERVJUER / BOKOMTALE:	
Intervju med Sissel Gran	
<i>Emotional focused Therapy ...</i>	
V/ Marianne Bie	33
Intervju med Lena Hole	
<i>Kjærlighetskoden ...</i>	
V/ Rikke Helmer	42
Bokomtale: Michael White:	
<i>Kart over narrative praksis</i>	
V/ Margrete Treider	44
DEBATT INNLEGG:	
<i>En godkjenningsordning for familier...</i>	
V/ Lillian Kallasten	38
Tilsvar: <i>Ideologi og sertifisering ...</i>	
V/ Marianne Bie	40

Returadr:
Norsk Forening
for familierapi
Markveien 23,
0554 Oslo

DISPUK

Narrative og poststrukturalistiske perspektiver

DISPUK holder 20 års jubilæumsseminar på Kreta i juni 2010

NARRATIV PRAKSIS OG POST- STRUKTURALISTISK FILOSOFI

Med bl.a.: Anette Holmgren • Jørgen Leth • Rune Lykkeberg • Søren Ulrik Thomsen
Arnhild Lauveng • Allan Holmgren • John Winslade • Ole Fogh Kirkeby • Art Fisher
Maggie Carey • Ali Borden • Barnett & Kimberly Pearce • Niels Åkerstrøm

Læs mere på www.dispuk.dk • Kursusnr. 800-10

NYE VEJE I NARRATIV PRAKSIS

3 intensive dage med Anette Holmgren.
Den 1.-3. juni 2010 i Snekkersten.
Kursusnr. 876-10

MASTERCLASS: LEDELSE OG FORSTÅELSE MED ALLAN HOLMGREN

Den 28.-30. juni 2010.
Kursusnr. 868-10

MASTERCLASS I NARRATIV TERAPI MED ALLAN HOLMGREN

Den 1.-2. juli 2010 i Snekkersten.
Kursusnr. 866-10

LEDELSE, KOMMUNIKATION & ORGANISATION - NARRATIVE & POST- STRUKTURALISTISKE PERSPEKTIVER

Den 9.-16. oktober 2010 på Kreta med Allan Holmgren.
Kursusnr. 805-10

SKANDINAVISK LEDER- & KONSULENT- UDDANNELSE PÅ KRETA 2011

2-årigt uddannelsesforløb (i alt 4 uger). Narrative & post-
strukturalistiske perspektiver på ledelse, organisations-
og personaletransformation.
Kursusnr. 782-11 (Kreta)

ALI BORDEN: WORKING COLLA- BORATIVELY WITH EATING DISORDERS

Den 20.-21. september 2010 i Snekkersten.
Kursusnr. 860-10

ALI BORDEN: WORKING COLLA- BORATIVELY WITH PROBLEMS COMMONLY KNOWN AS ANOREXIA AND BULIMIA

Den 27. september 2010 i Århus.
Kursusnr. 861-10

BARNETT & KIMBERLY PEARCE - CARE OF OURSELVES: BECOMING THE PERSON YOU WANT TO BE

CMM, mystery, our personal lives and spiritual practice.
Using CMM to address the big questions in life.
Den 4.-5. november 2010 i Snekkersten.
Kursusnr. 878-10

BARNETT & KIMBERLY PEARCE: TEACHING AND LEARNING CMM

CMM as Content and Method.
Den 8.-9. november 2010 i Snekkersten.
Kursusnr. 880-10

LEDER-, COACHING- OG KONSULENT- UDDANNELSER I OSLO

Start primo 2011

SKANDINAVISK TRÆNINGSPROGRAM I NARRATIV TERAPI

3 x 1 uge med Anette Holmgren, Sarah Walthers og
Allan Holmgren i 2011.
Kursusnr. 784-11

Samtaler, terapi, coaching, workshops, kurser og efteruddannelser
www.dispuk.dk